

HLV - Hälsa på lika villkor 2022

2022-03-15

Hans Nylund (Norrbotten) Kristina Lindvall, Johannes Dock
(Västerbotten) Nina Nordin, Jonas Englund (Västernorrland) Hanna
Viklund (Jämtland Härjedalen)



Dagens redovisning av Hälsa på lika villkor (HLV) 2022

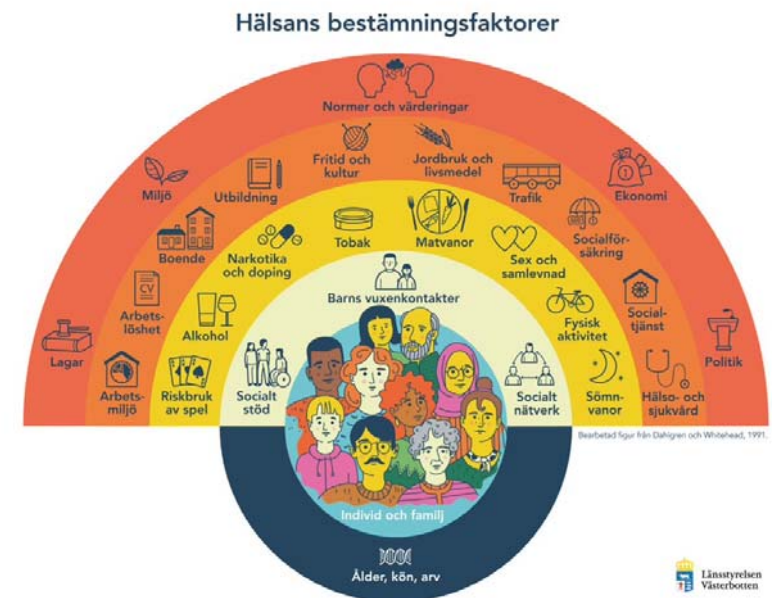
- HLV genomförs med ett extraurval i alla de fyra norra regionerna vart fjärde år.
- Då skickas ca 10-20 000 enkäter ut i respektive län.
- Dagens redovisning följer tidigare redovisningar (2018, 2014, 2010, 2006).
- Utöver indikatorer från HLV följs även indikatorer som NRF valt ut.
- Indikatorerna har vägletts av de målområden och kärnindikatorer som Folkhälsomyndigheten tagit fram.

Vad bidrar till folkhälsa?



En god och jämlik hälsa – åtta målområden

- Livsvillkor
- Levnadsvanor
- Hälsoutfall



Illustratör: Matilda Hall

Källor: [Vad är folkhälsa? — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](http://www.folkhalsomyndigheten.se)

[Nationella folkhälsomål och målområden — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](http://www.folkhalsomyndigheten.se)

Nytt med HLV 2022

- Detta år tydligt fokus på utbildningsnivå/längd, kön och ålder.
 - Den äldsta gruppen, 85+.
 - De som identifierar sig tillhörande de nationella minoriteterna går att särskilja i vårt urval.
-
- OBS:
 1. Den yngsta åldersgruppen, särskilt de med förgymnasial är en liten grupp. Ändå betydelsefullt att visa skillnader mellan "unga vuxna" och "vuxna".
 2. Y-axelns skala kan variera mellan bilderna.

Struktur för presentationen

Övergripande

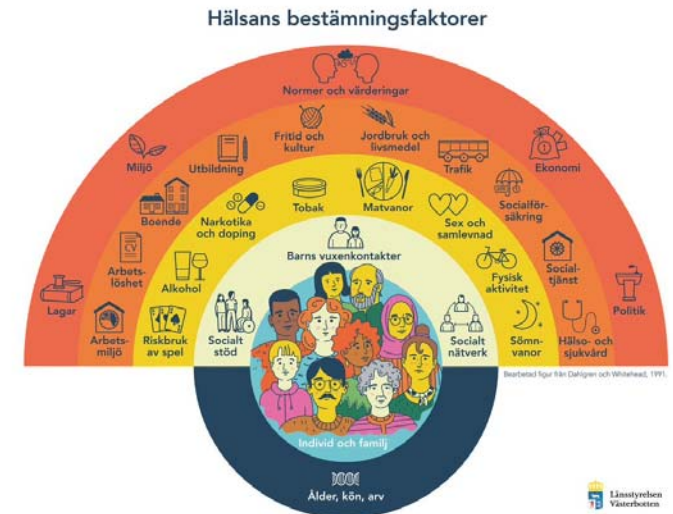
- Livsvillkor
- Levnadsvanor
- Hälsa/hälsoutfall

Fördjupningsområden

- Barn och ungdomars hälsa
- Äldre och äldre, äldre
- Samer och sverigefinnar
- Sexuell identitet
- Transpersoner

Insatser och medskick

- Tidigare och pågående



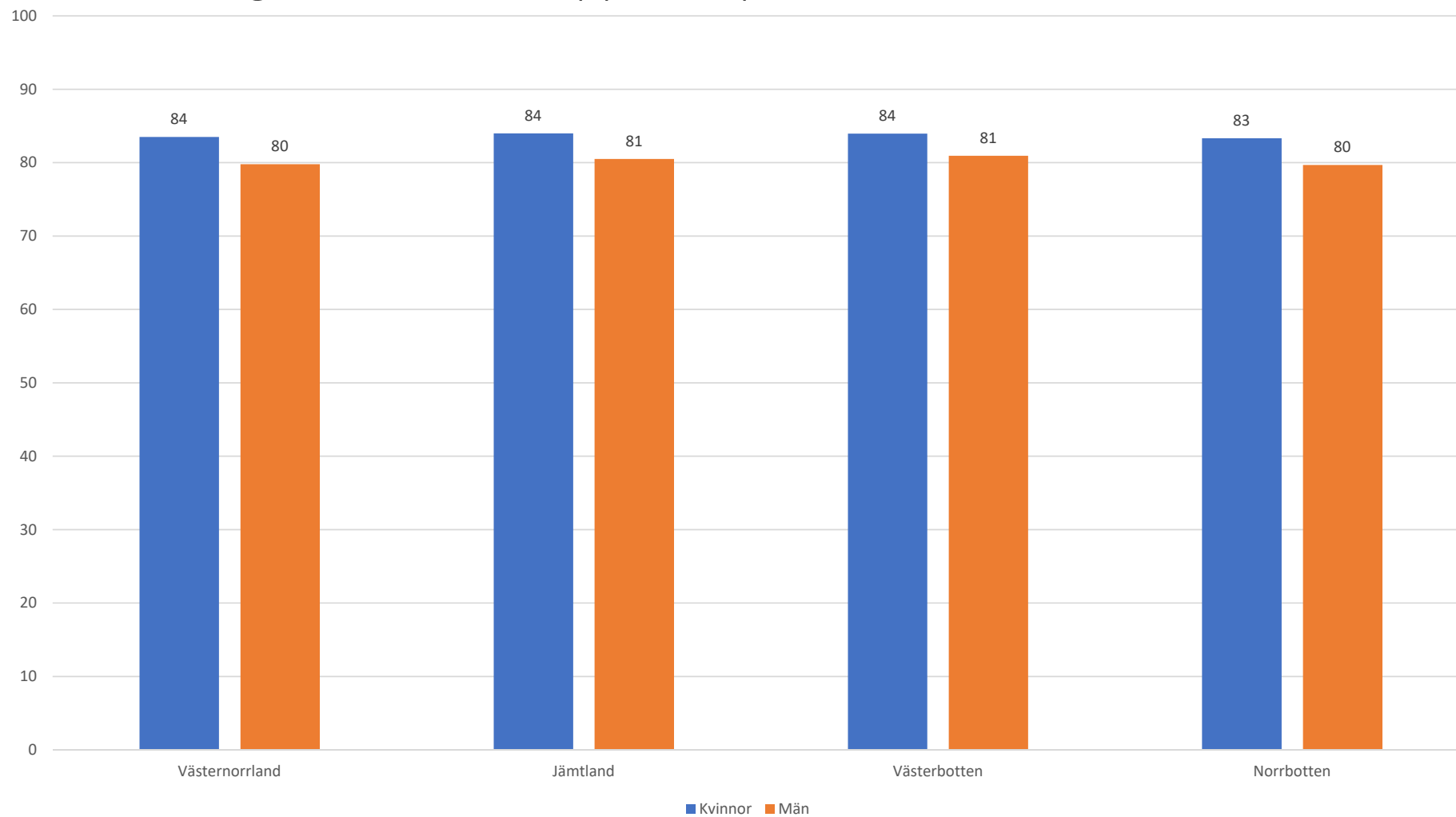
Livsvillkor

- Medellivslängd
- Allmänhet litar på de flesta (tillit till andra)
- Avstår från att gå ut (pga rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad)
- Kränkande behandling senaste tre månaderna
- Utsatt för hot, hotelser om våld eller utsatt för fysiskt våld
- Andel som inte klarar en oförutsedd utgift på 13 000 kr utan att låna
- Avstått tandvård av ekonomiska skäl, trots behov

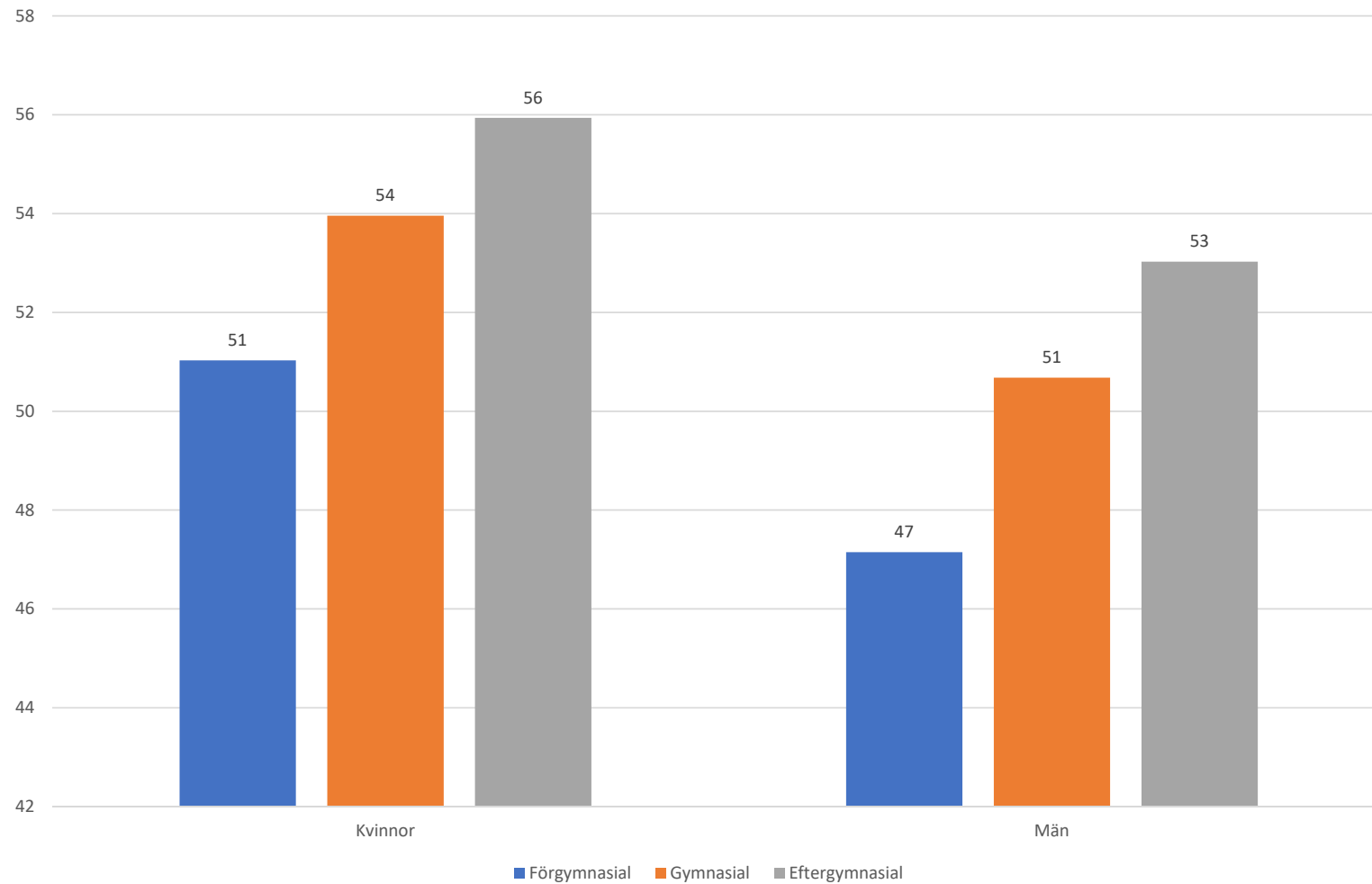
Att ta med gällande livsvillkor

- Skillnad i medellivslängd, tillit, ekonomi (oförutsedd utgift, avstått tandvård) kopplat till utbildningslängd.
- För variablerna avstår från att gå ut, utsatt för hot/våld, kränkande behandling är kön och/eller ålder något mer framträdande än utbildningslängd.

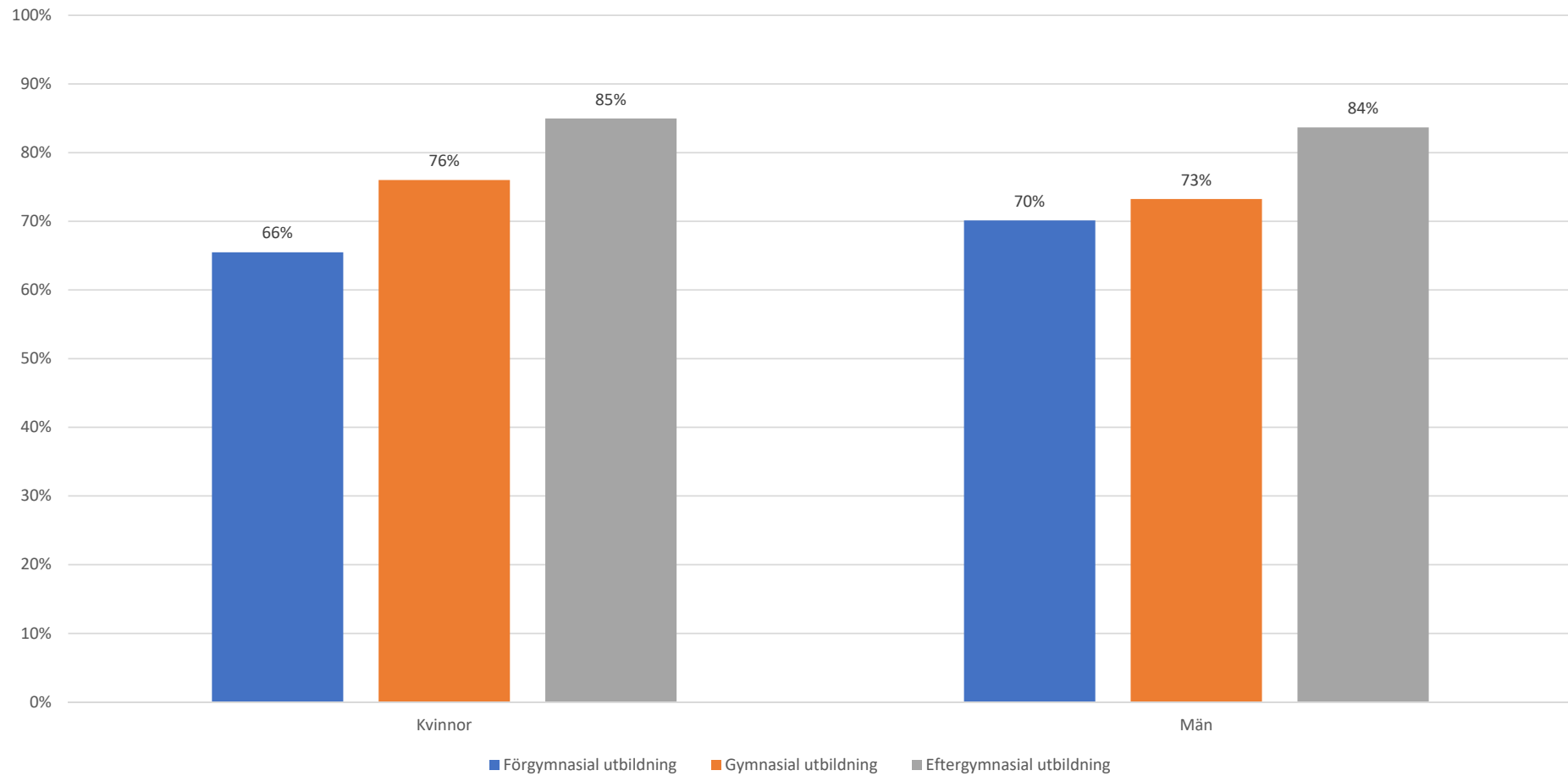
Medellivslängd i norrlänen, uppdelat på kön



Förväntad återstående medellivslängd för 30-åringar uppdelat på utbildningslängd



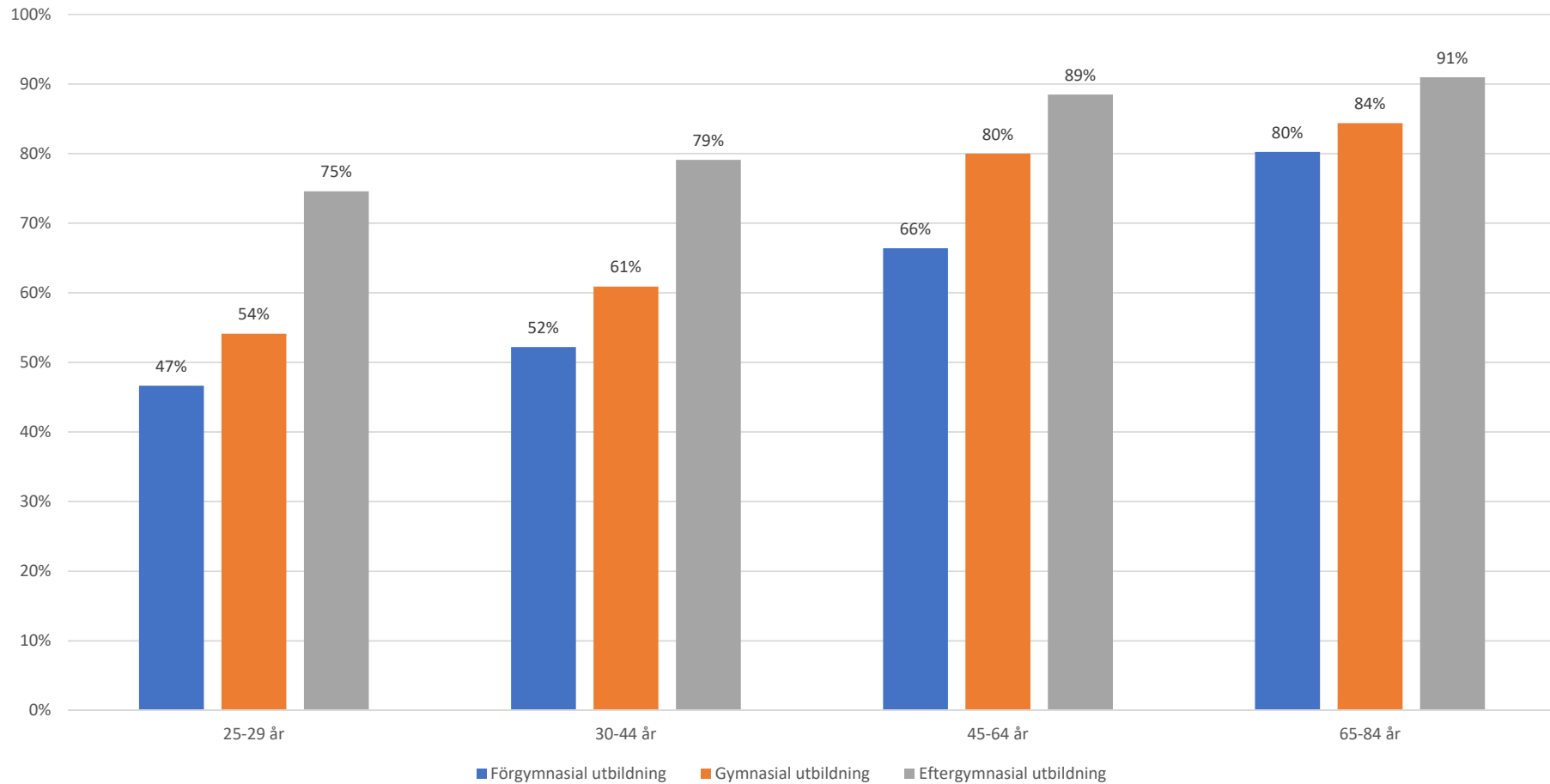
Andel som i allmänhet litar på de flesta människor fördelat på utbildningslängd och kön



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

25-84 år

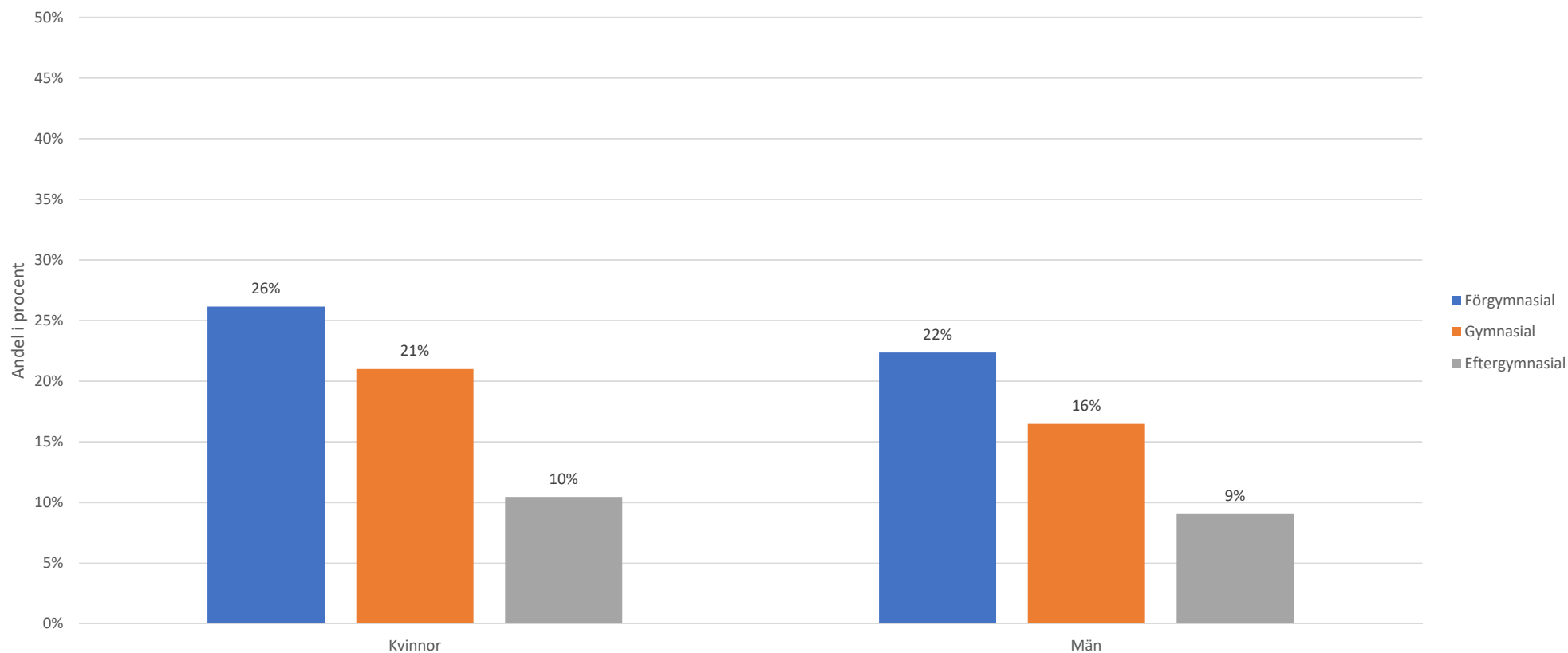
Andel som i allmänhet litar på de flesta människor fördelat på utbildningslängd och ålder



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

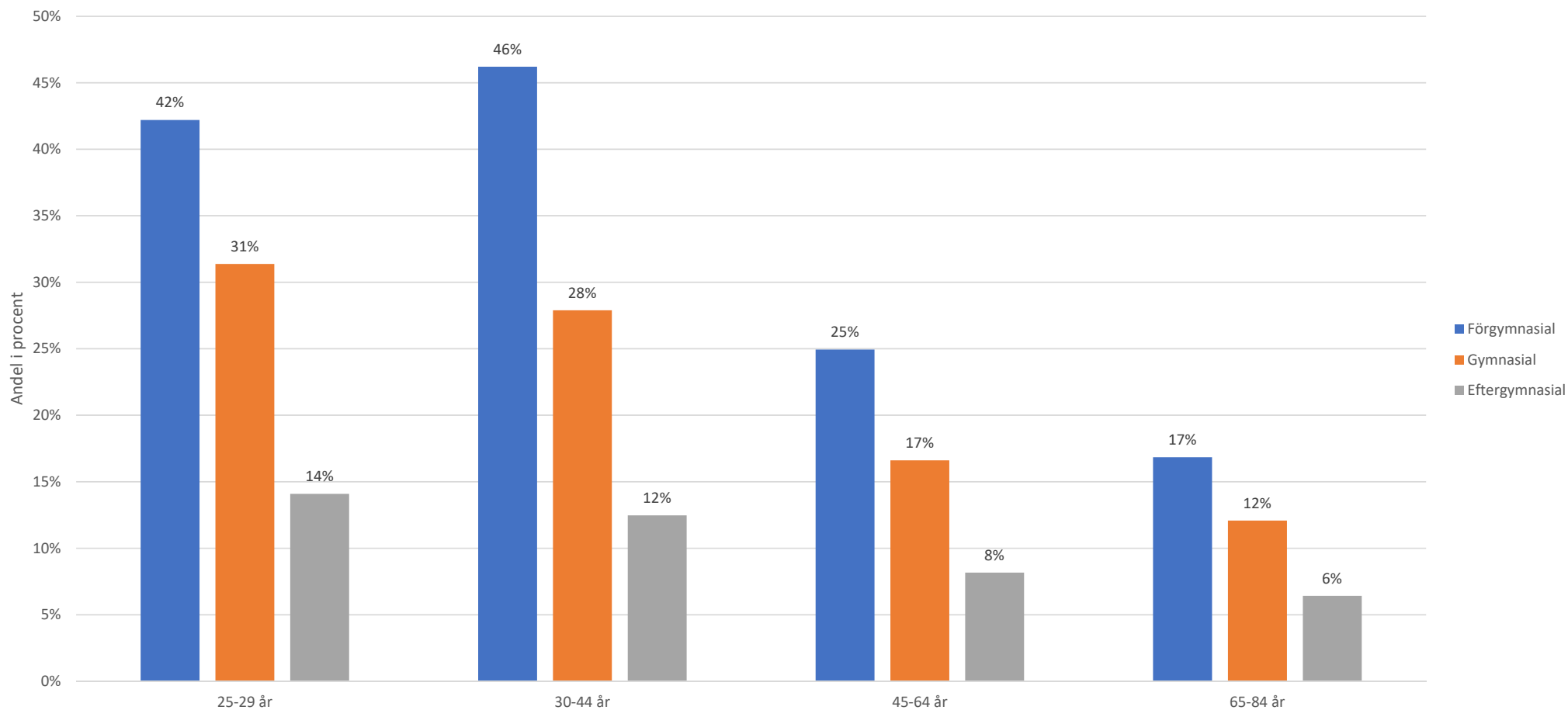
25-84 år

Andel som inte klarar en oväntad utgift om 13 000 kr utan att låna



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

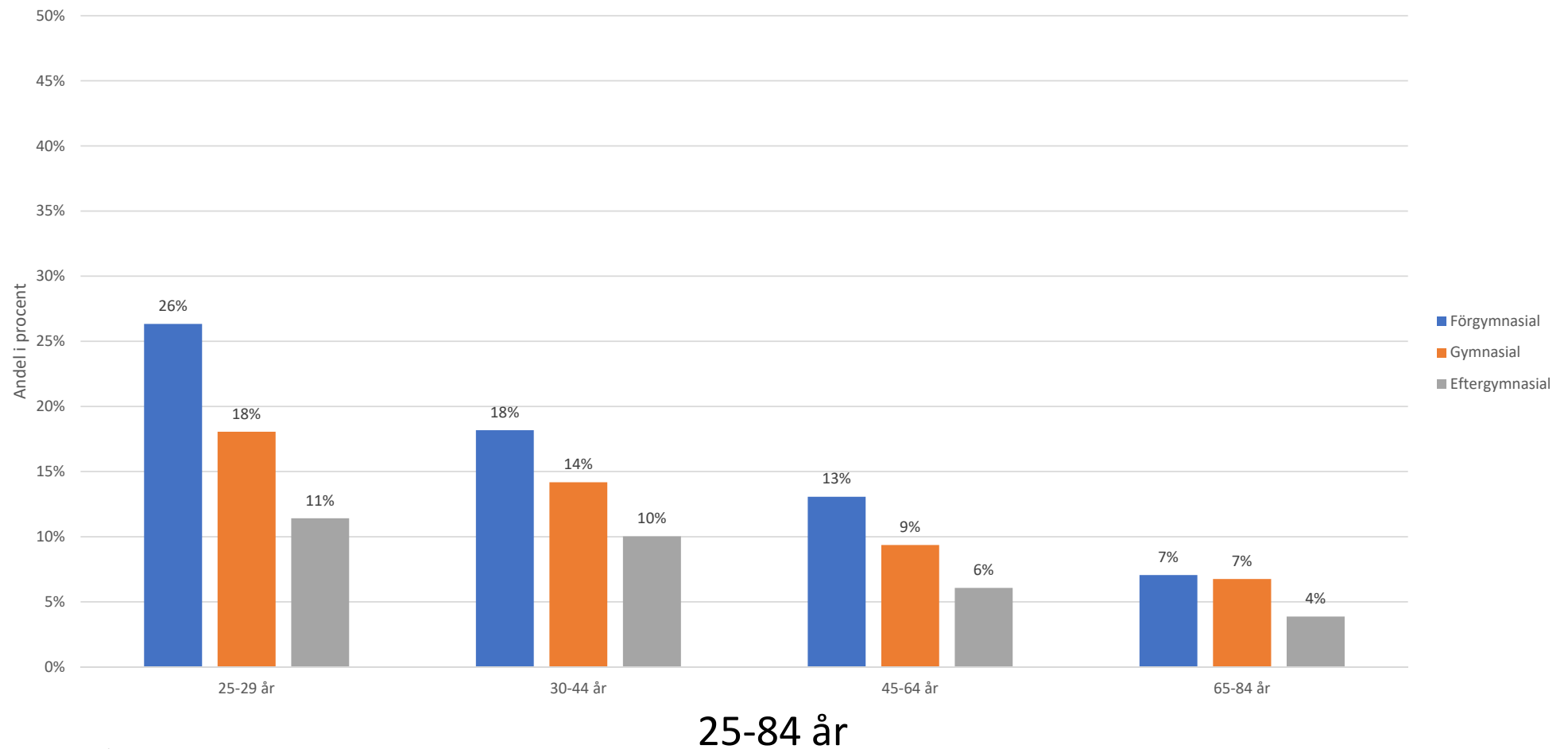
Andel som inte klarar en oväntad utgift om 13 000 kr utan att låna



25-84 år

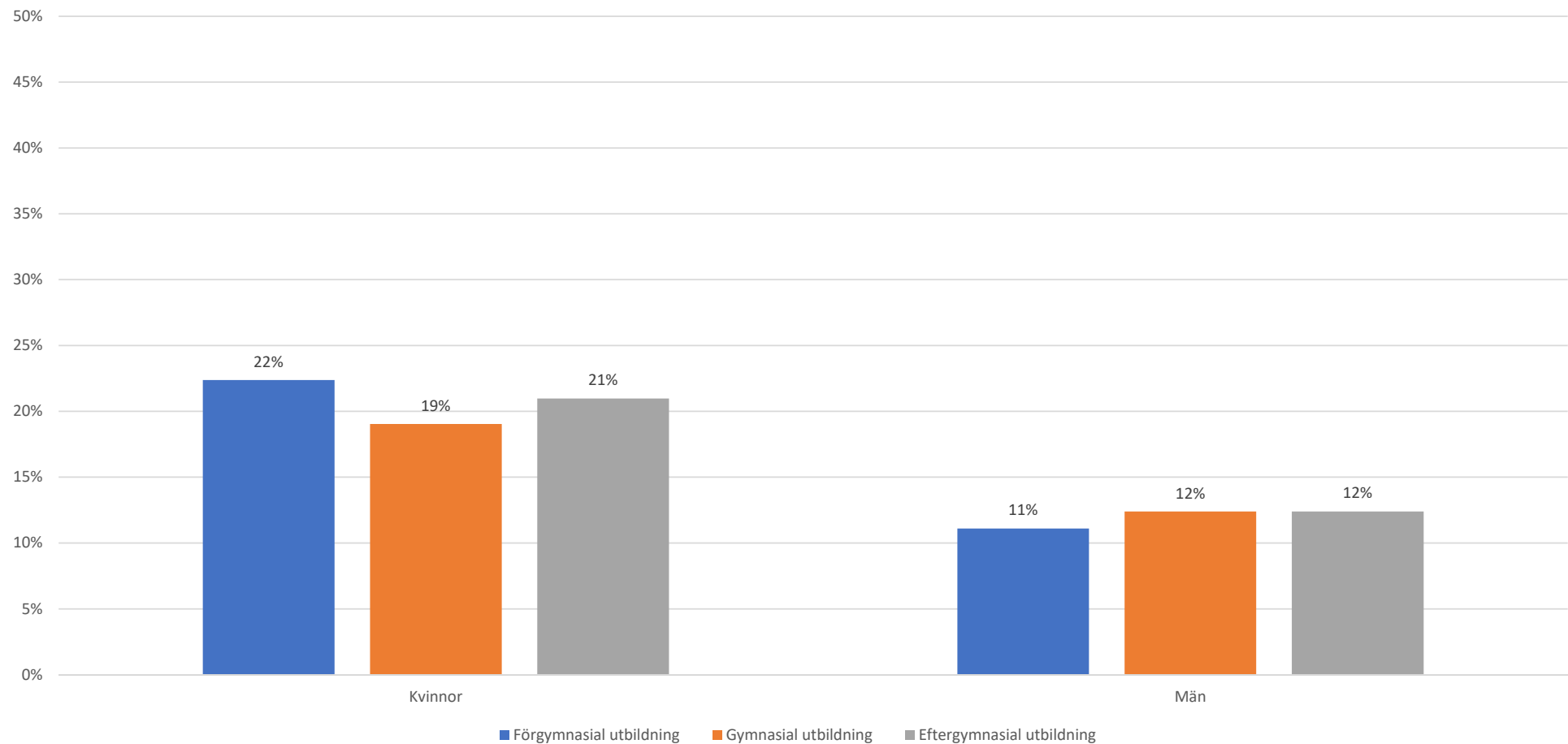
Källa: Hälsa på lika villkor 2022

Andel som trots behov, avstått att söka tandläkarvård pga ekonomiska skäl, fördelat på utbildningslängd och ålder



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

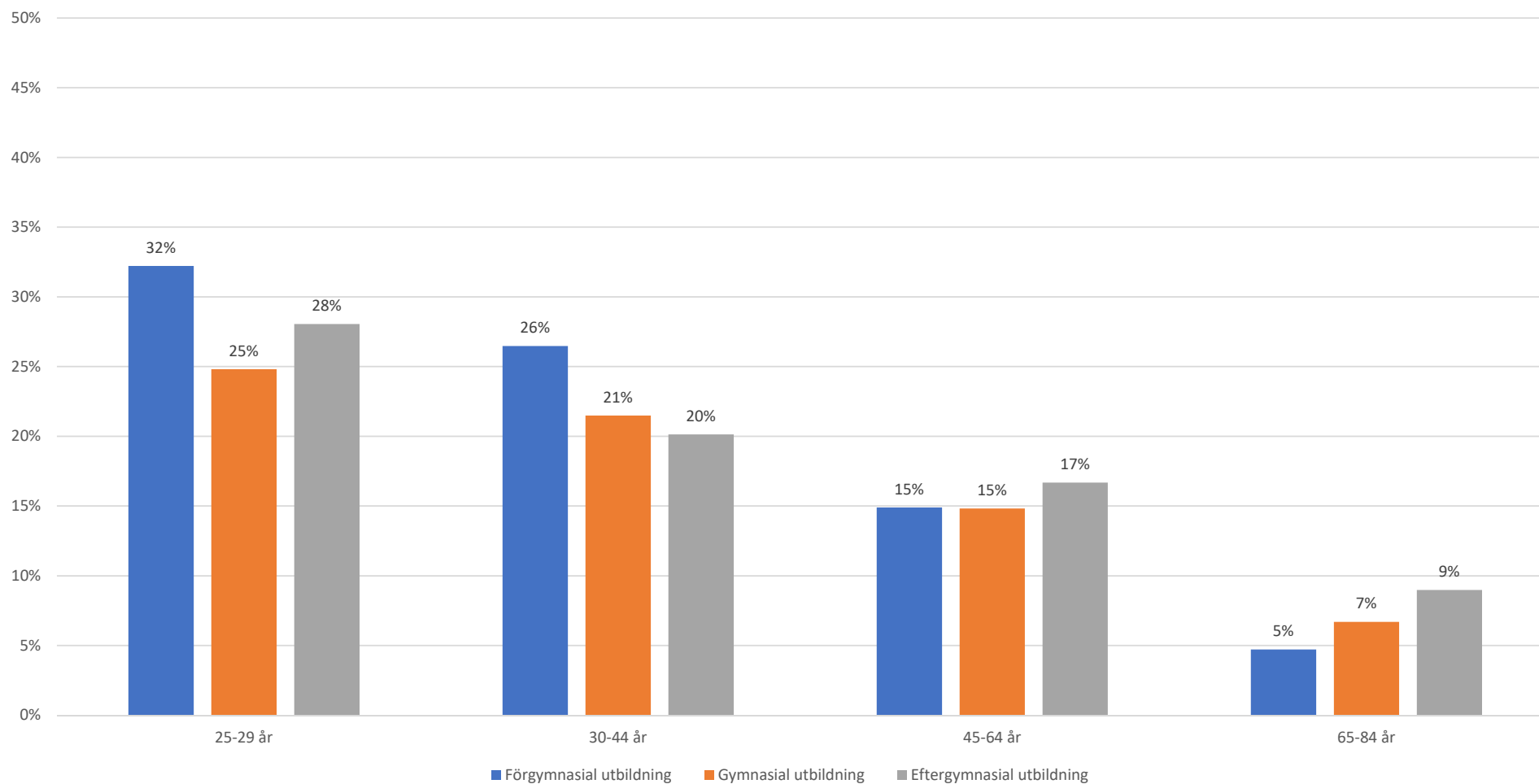
Andel som utsatts för kränkande behandling senaste tre månaderna fördelat på utbildningslängd och kön



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

25-84 år

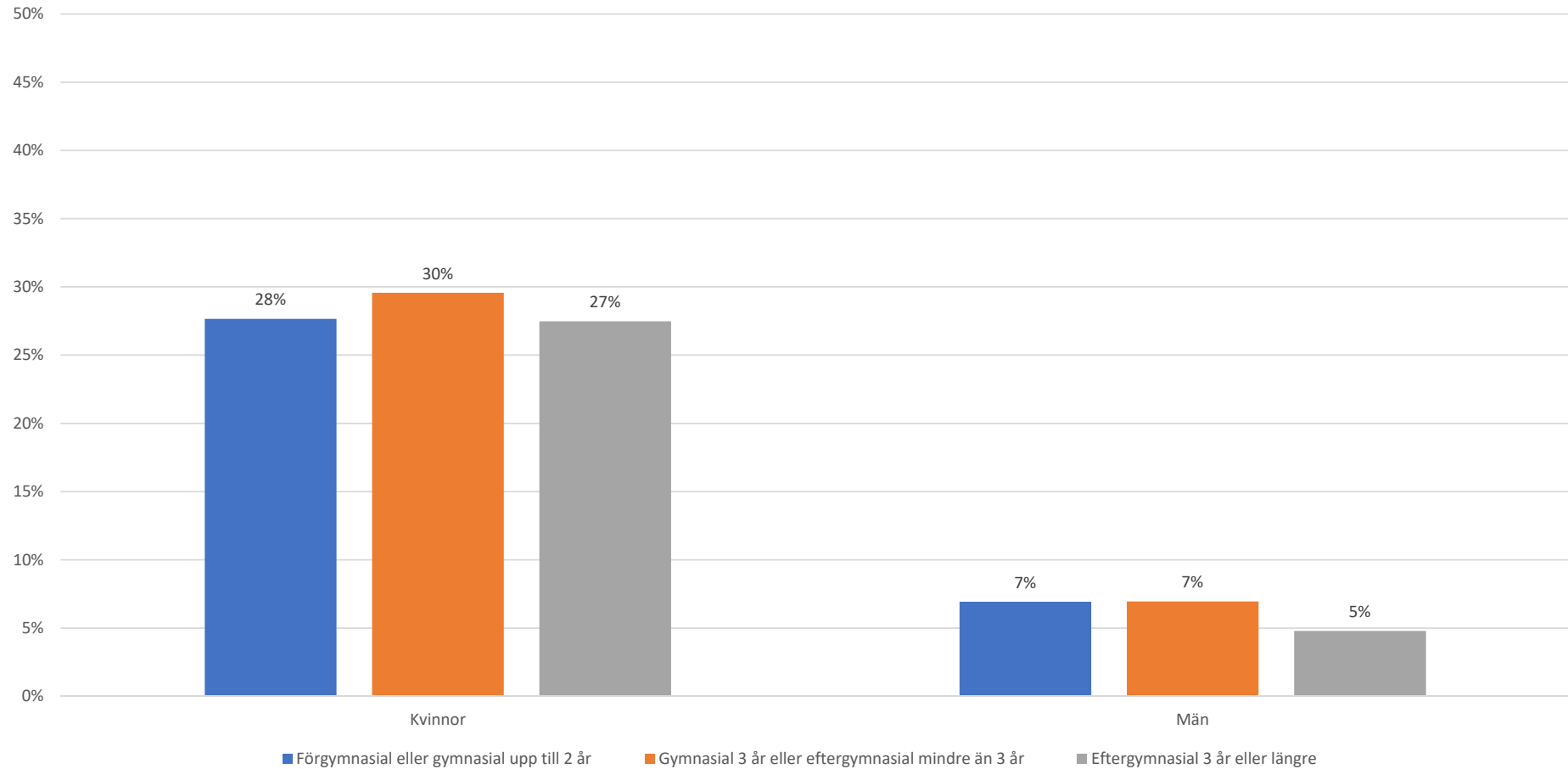
Andel som utsatts för kränkande behandling senaste tre månaderna fördelat på utbildningslängd och ålder



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

25-84 år

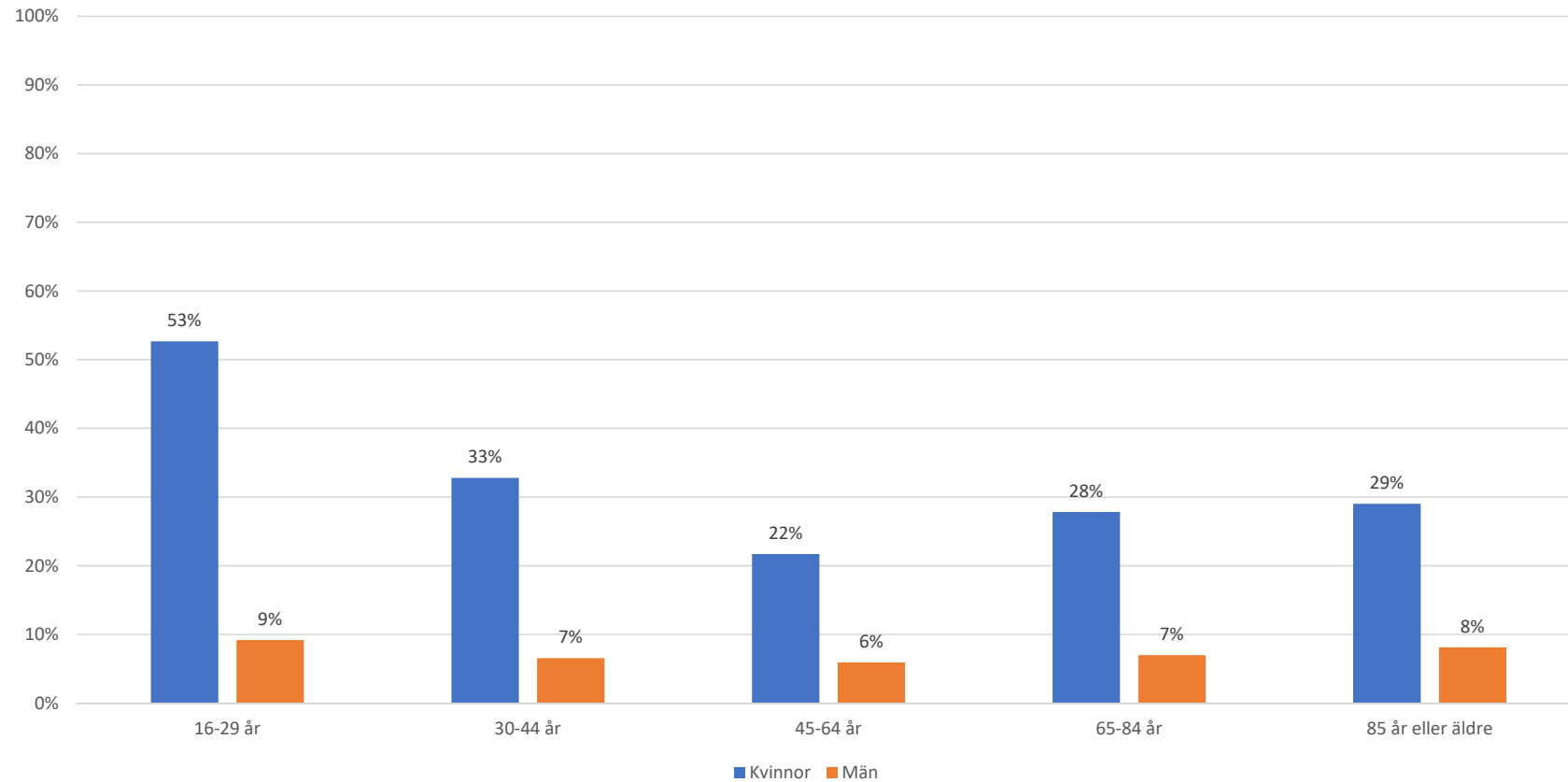
Avstår ofta/ibland från att gå ut ensam pga rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

25-84 år

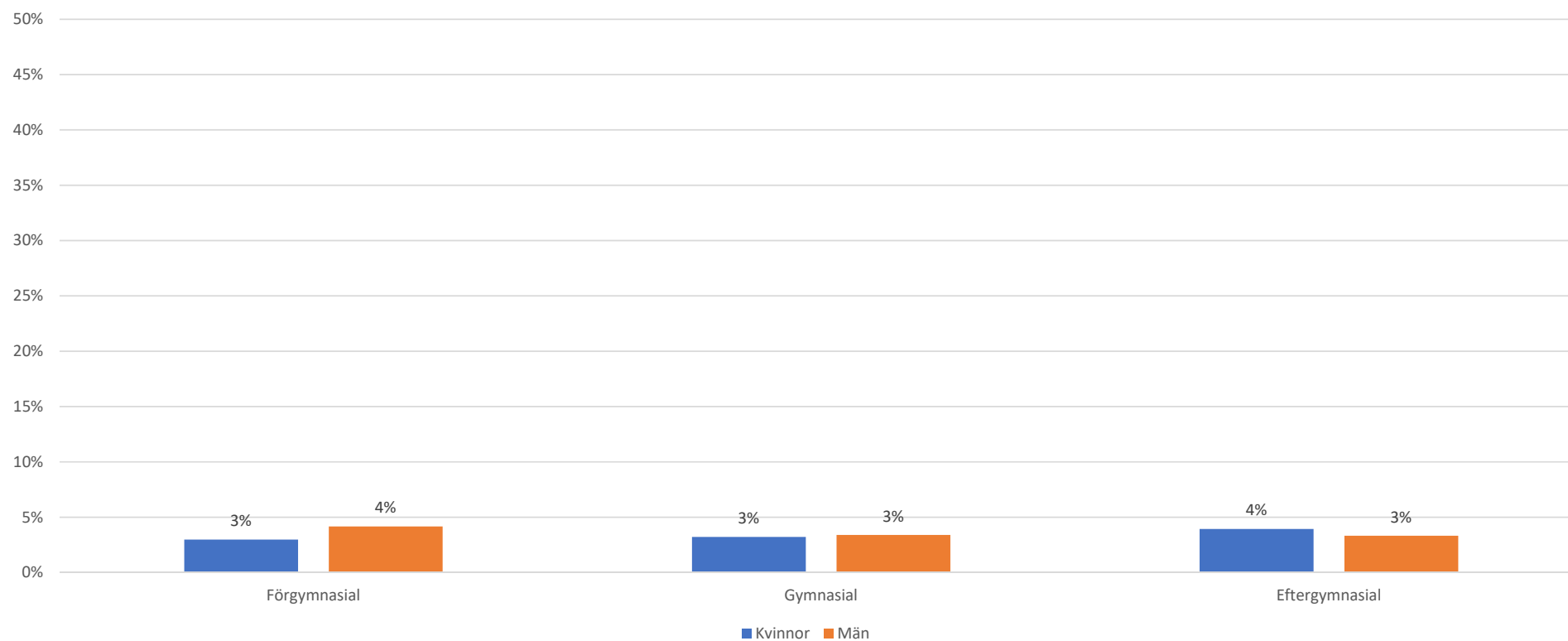
Avstår ofta/ibland från att gå ut ensam pga rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad



Källa: Hälsa på lika villkor 2022

25-84 år

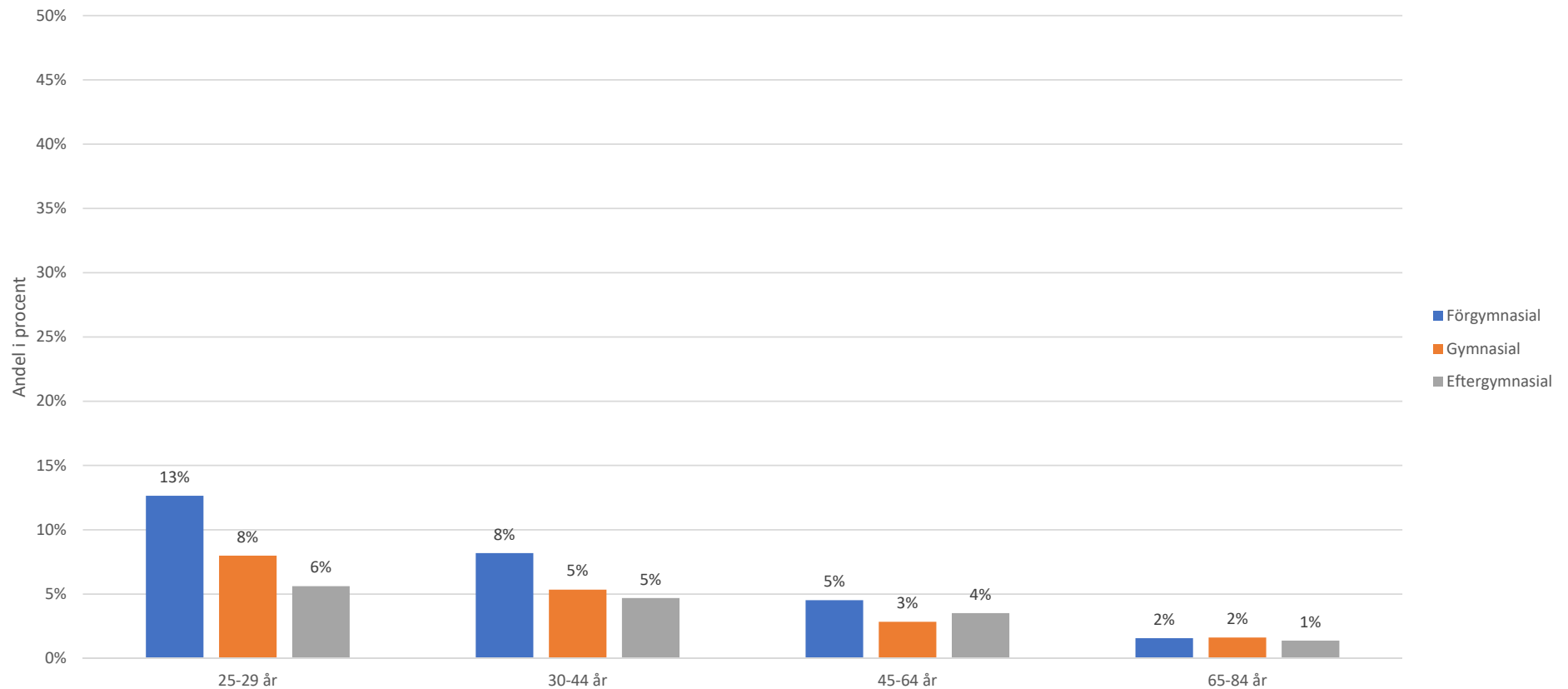
Andel som under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för hot eller hotelser om våld så att de blivit rädda eller blivit utsatt för fysiskt våld



25-84 år

Källa: Hälsa på lika villkor 2022

Andel som blivit utsatt för fysiskt våld och/eller hot eller hotelser om våld, fördelat på utbildningslängd och ålder



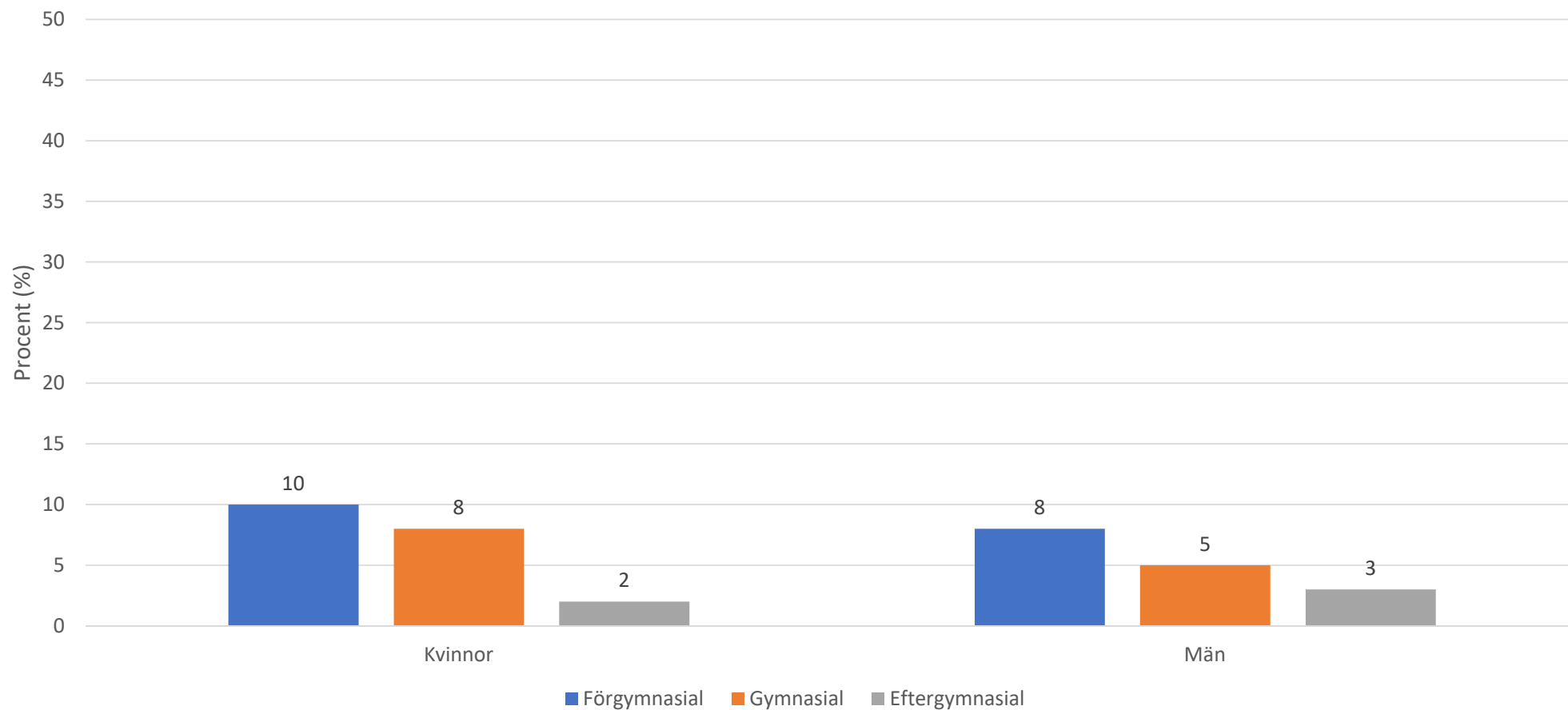
Levnadsvanor

- Dagligrökare
- Dagligsnusare
- Riskkonsumtion av alkohol
- Fysisk aktivitet, 150 min/vecka
- Äter grönsaker och rotfrukter minst två gånger per dag

Att ta med gällande levnadsvanor

- En högre andel män snusar dagligen (k: 8%, m:21%).
- En högre andel män har ett riskbruk av alkohol (k:11%, m: 15%).
- Kvinnor äter oftare grönsaker än män (k: 37% m:21%).
- Skillnad i daglig rökning, fysisk aktivitet samt konsumtion av grönsaker kopplat till utbildning.
- Inte lika tydligt mönster beträffande utbildning och daglig snusning samt riskkonsumtion av alkohol.

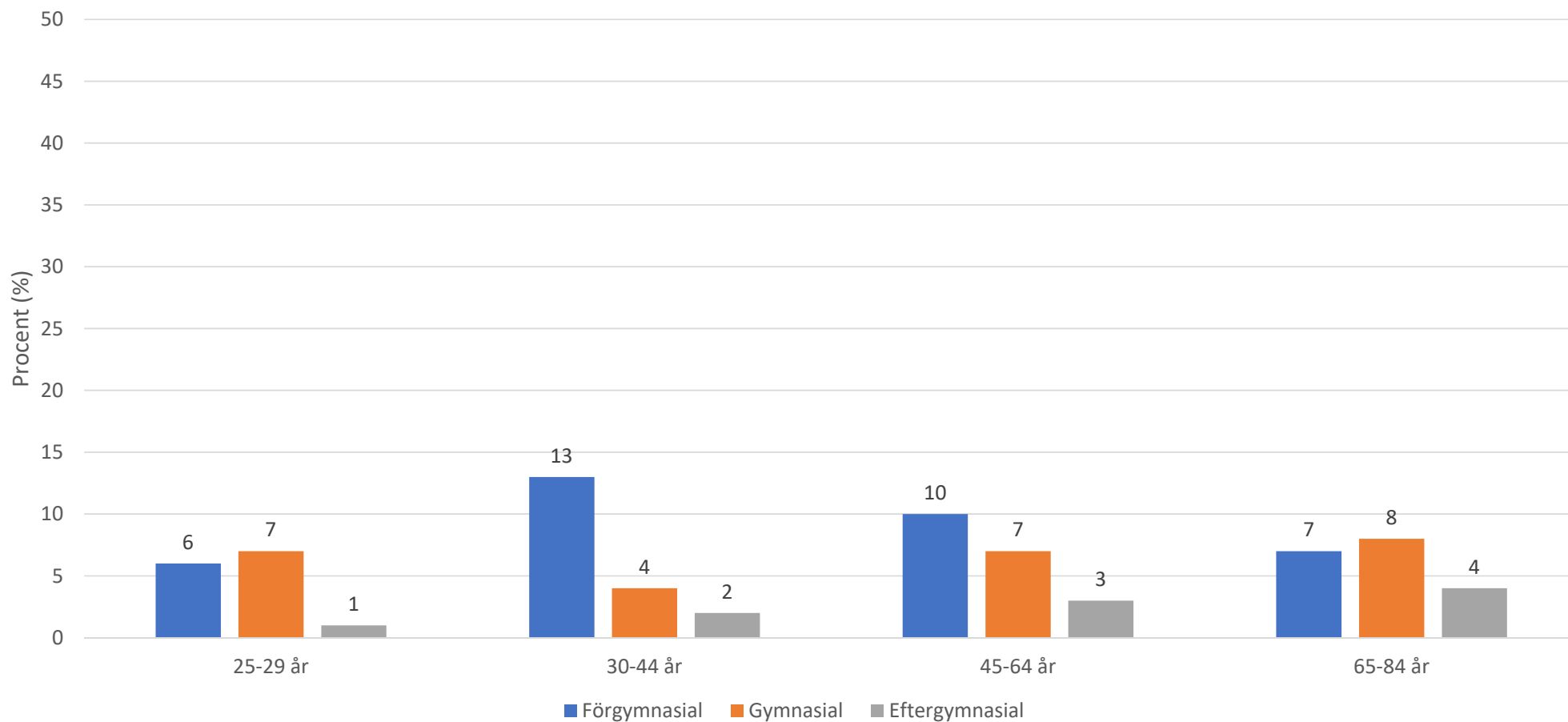
Andel som röker dagligen fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel smoke

25-84 år

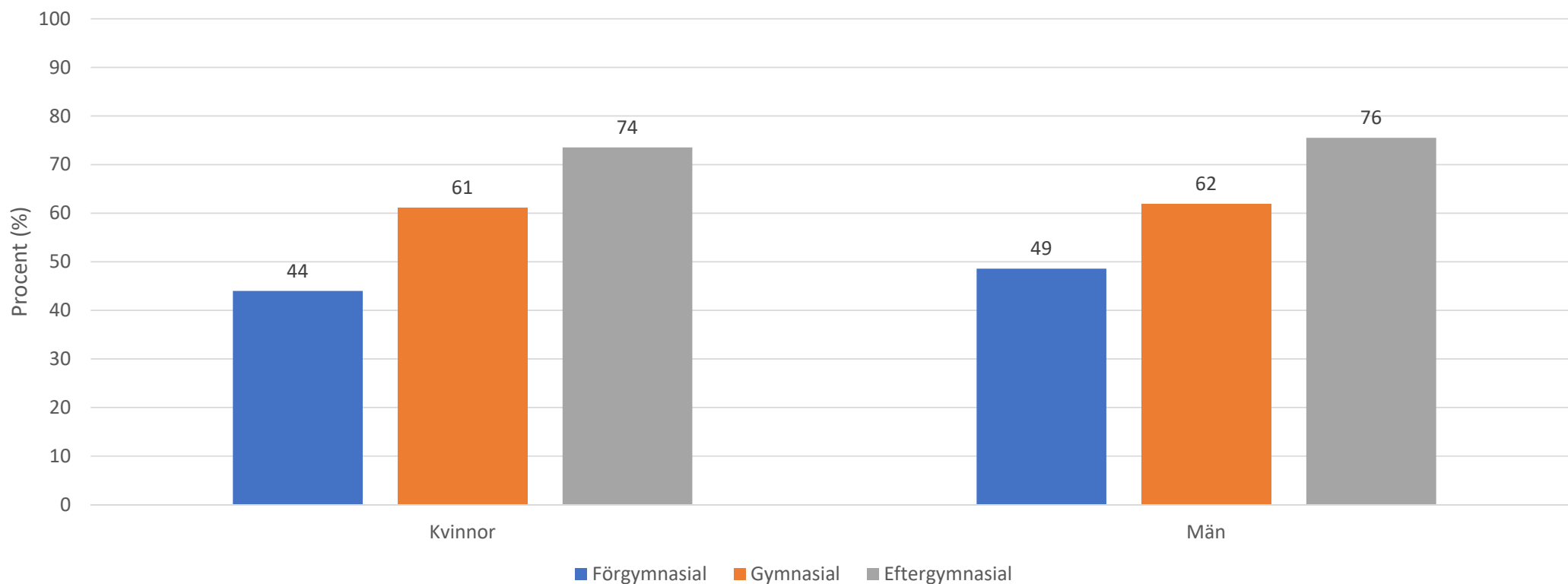
Andel som röker dagligen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel smoke

25-84 år

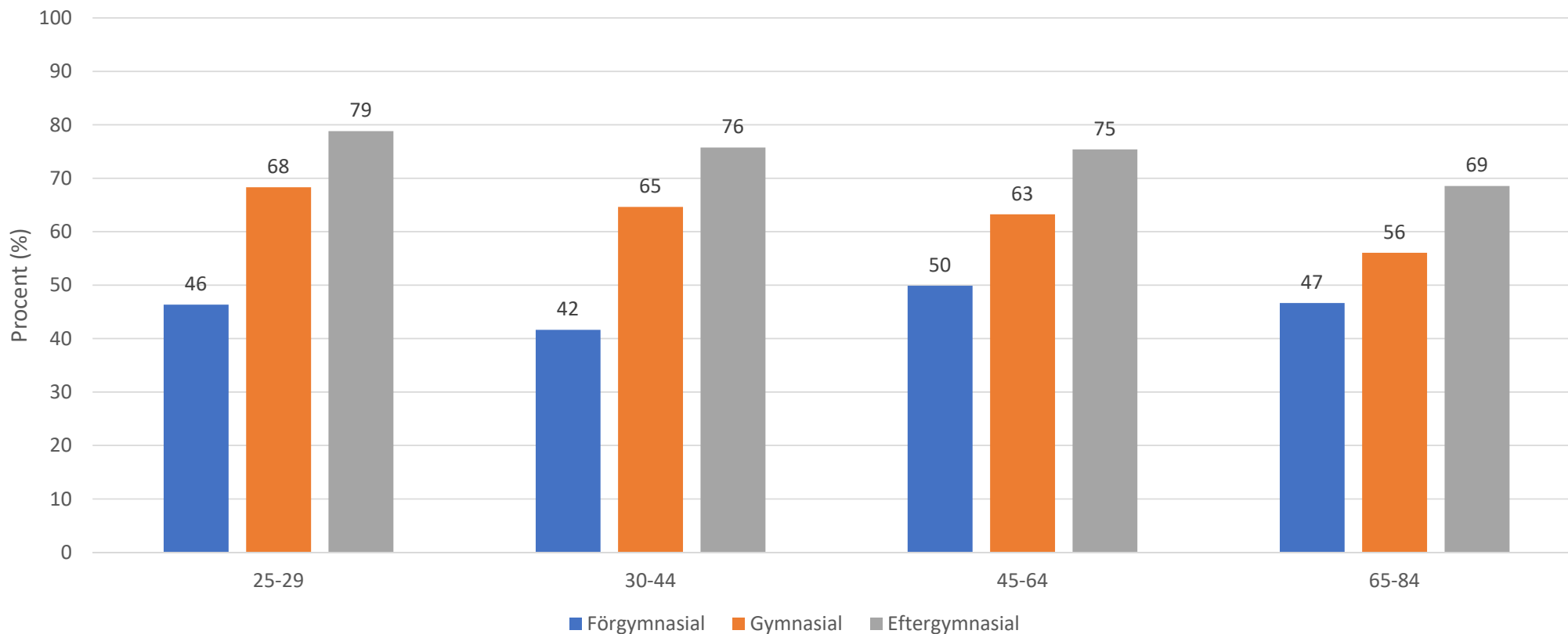
Andel som är fysiskt aktiv minst 150 min/vecka fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel aktivm150

25-84 år

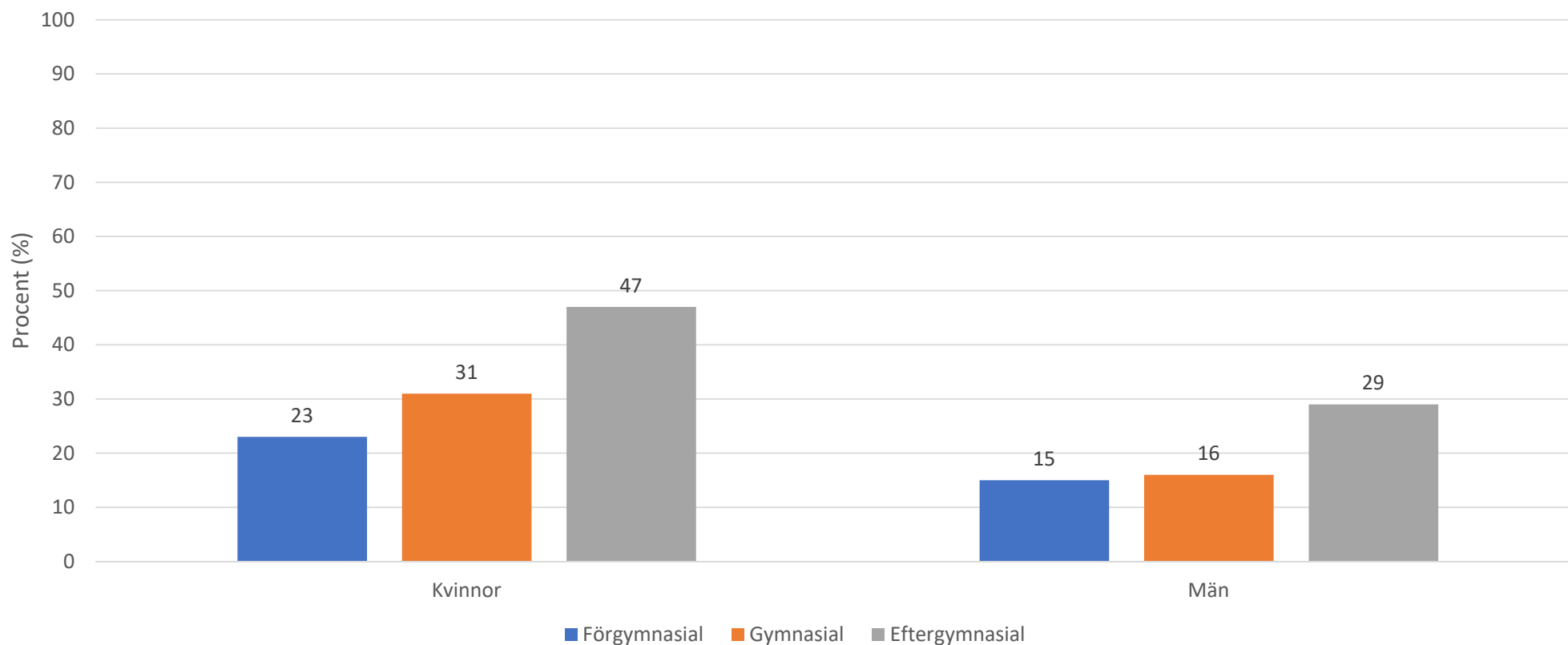
Andel som är fysiskt aktiv minst 150 min/vecka fördelat på utbildningslängd och ålder i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel aktivm150

25-84 år

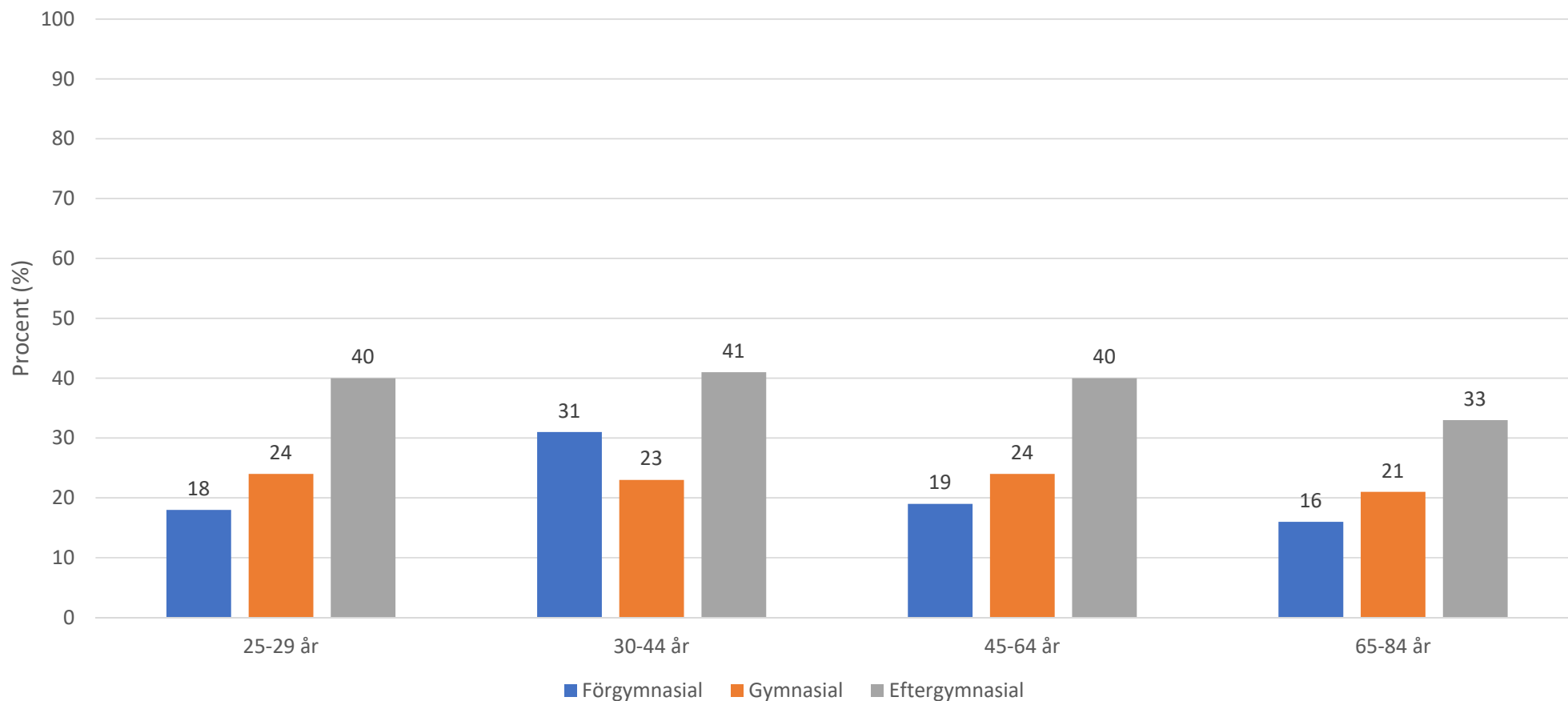
Andel som äter grönsaker och rotfrukter minst två gånger per dag fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel gronsak2

25-84 år

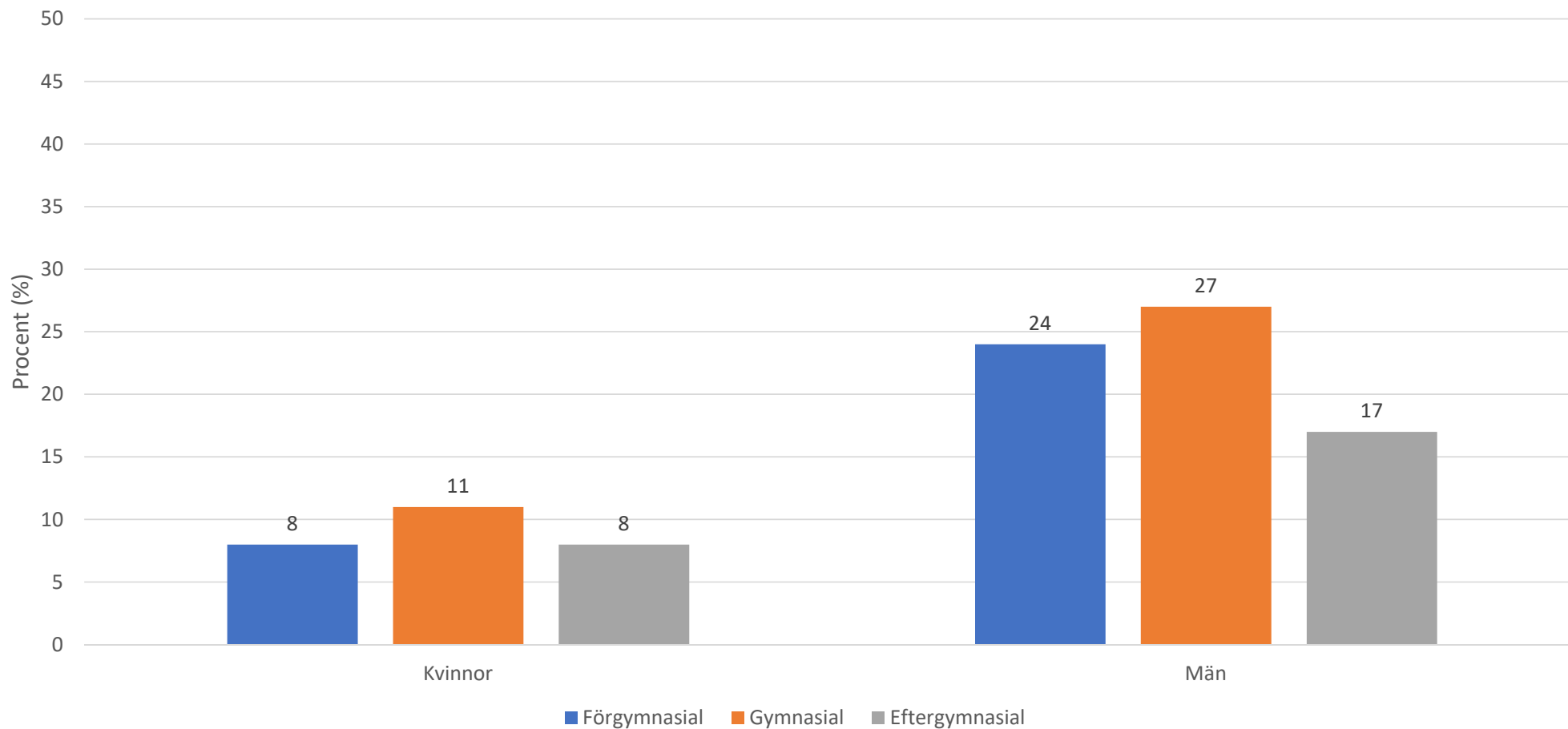
Andel som äter grönsaker och rotfrukter minst två gånger per dag fördelat på utbildningslängd och ålder i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel gronsak2

25-84 år

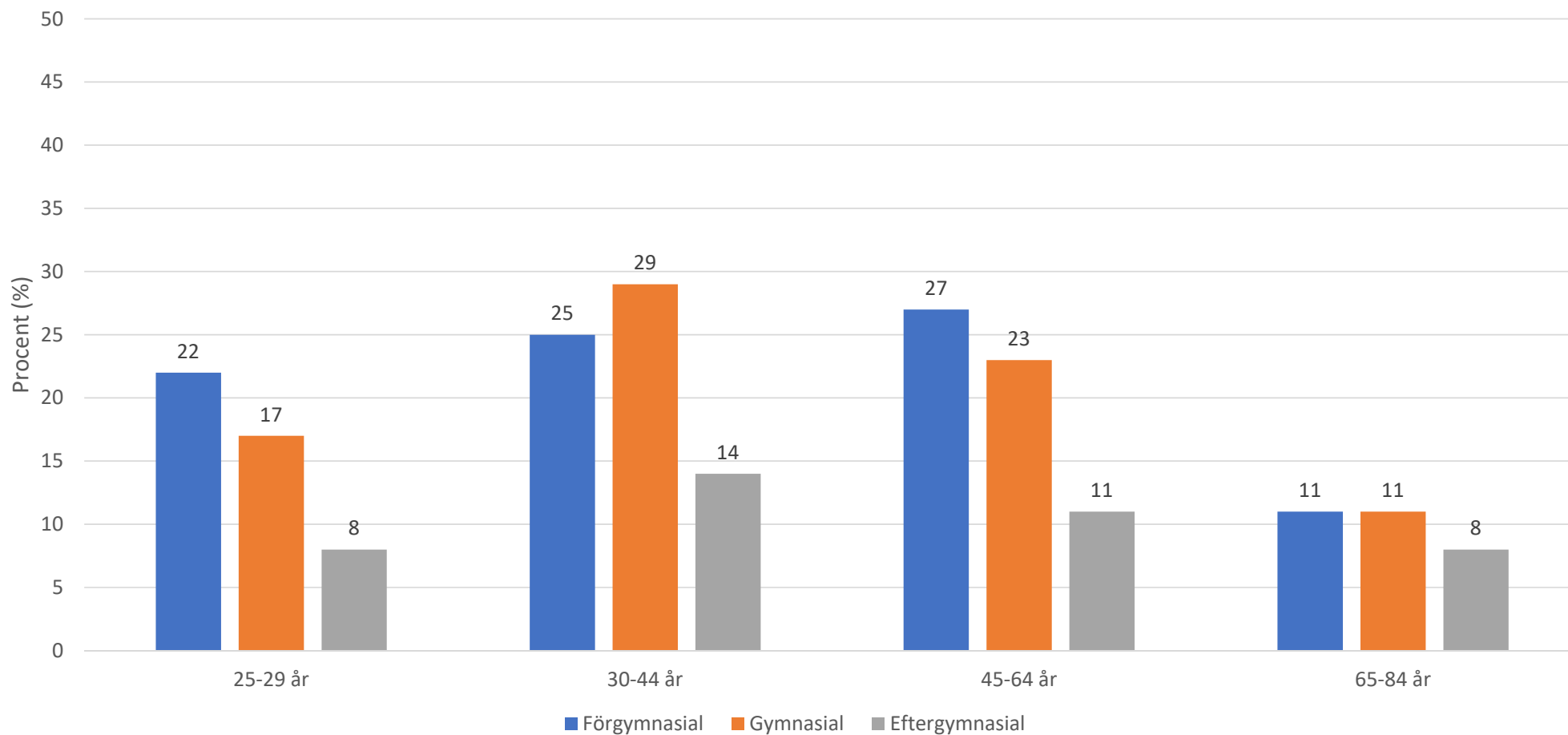
Andel som snusar dagligen fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel tobaksnus

25-84 år

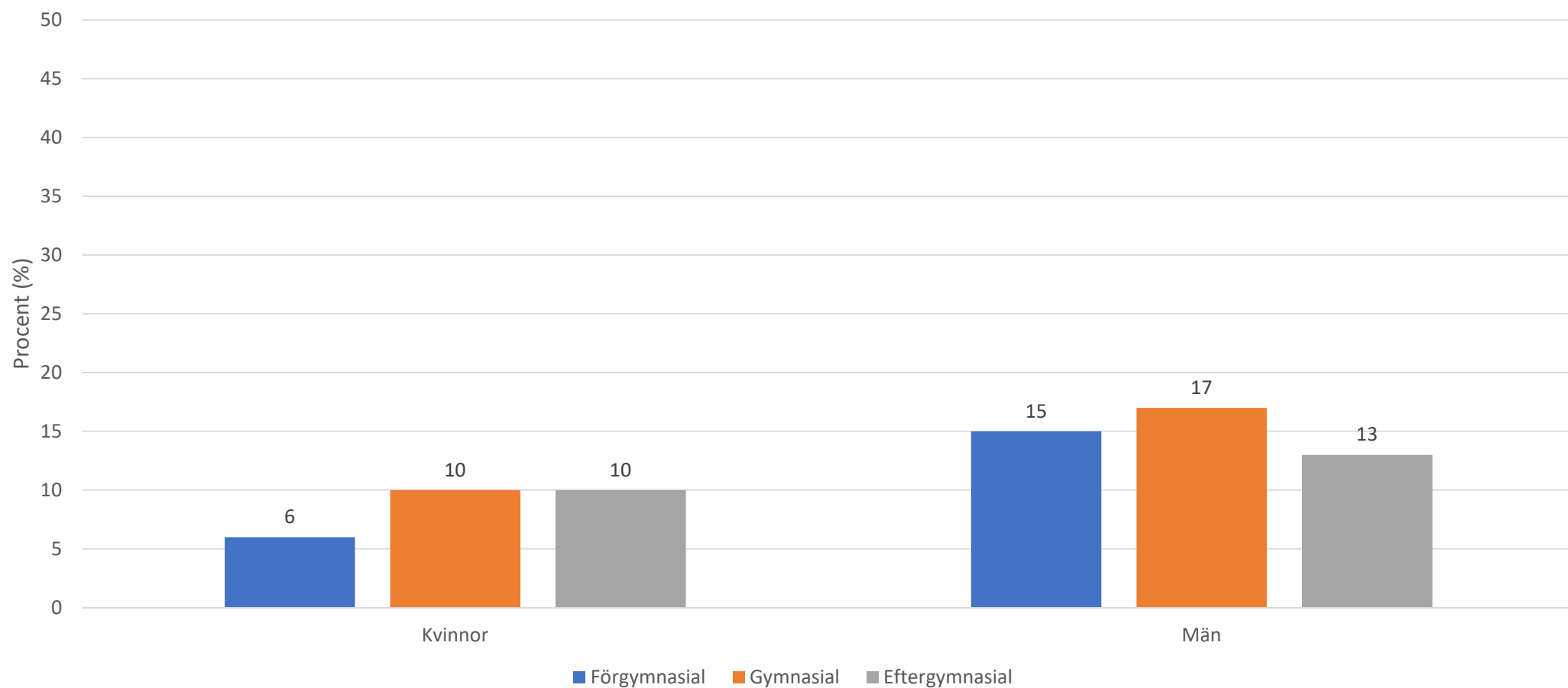
Andel som snusar dagligen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel tobaksnus

25-84 år

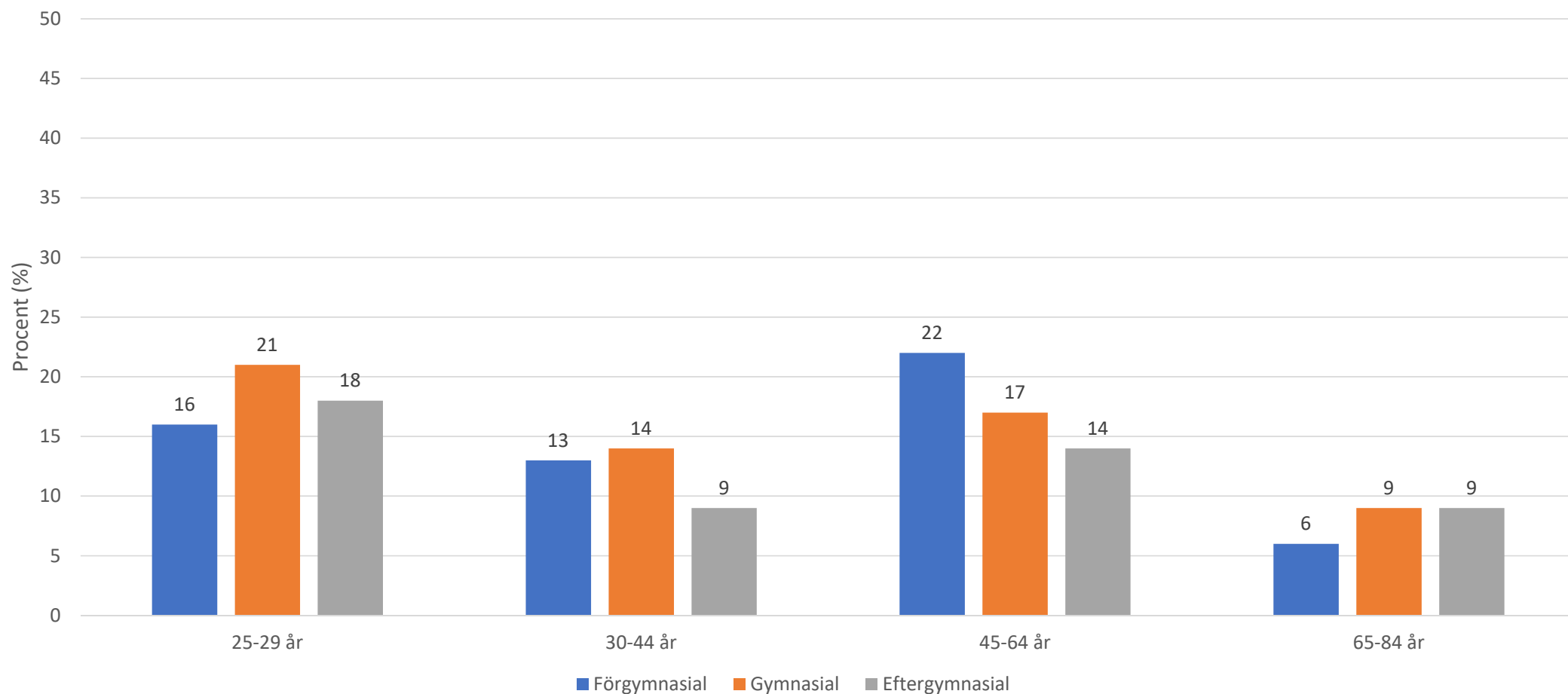
Andel med riskbruk av alkohol fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel alkrisk13

25-84 år

Andel med riskbruk av alkohol



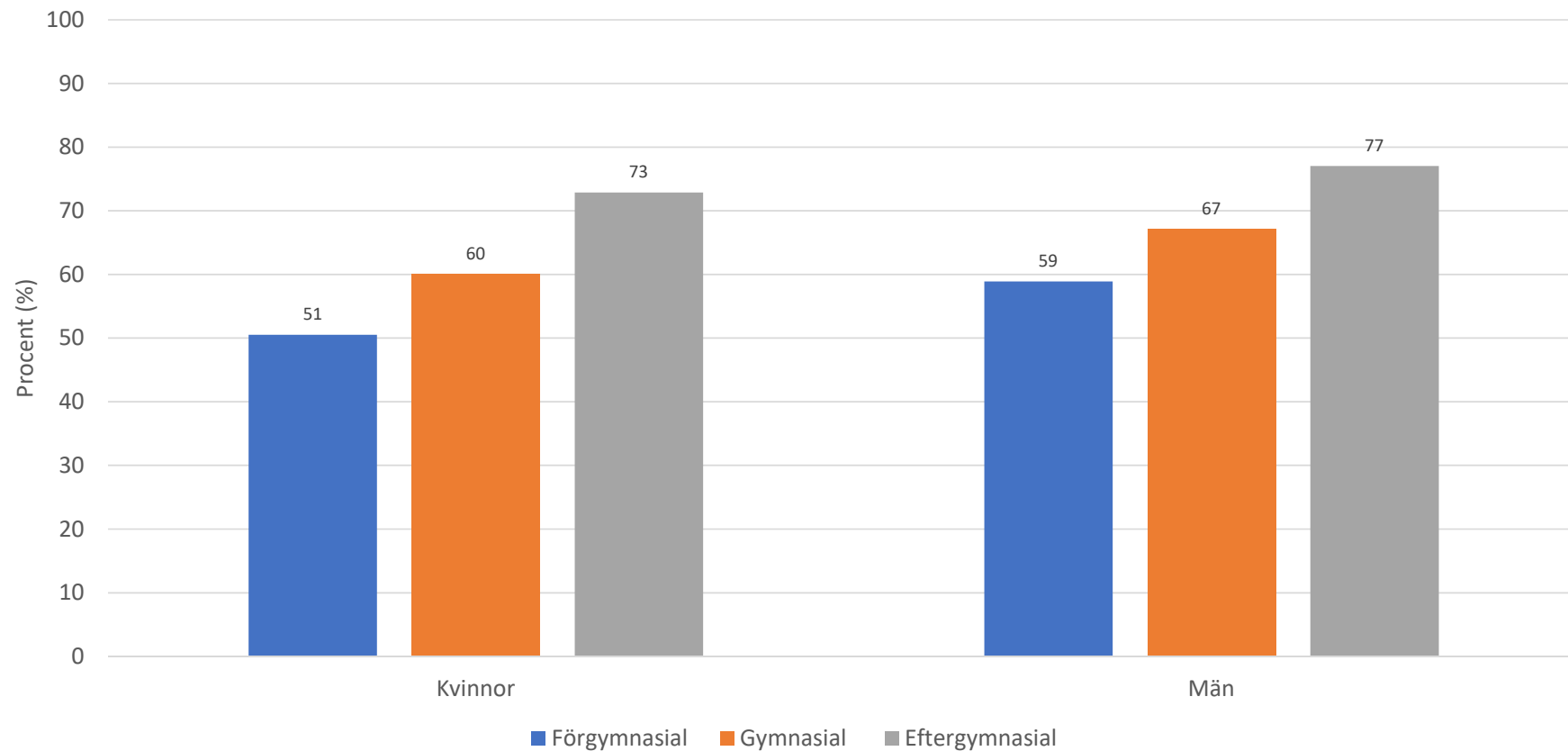
Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel alkrisk13

25-84 år

Hälsa

- Självskattad hälsa, *bättre med längre utbildning, små skillnader kön*
- Gott psykiskt välbefinnande, *ökar med ålder*
- Allvarlig psykisk påfrestning, *unga med kort utbildning nästan 1/3, ingen skillnad kön*
- Själv mord, *högst i Jämtland, lägst i Västerbotten, 70% män*
- Hjärtinfarkt, *minskar över tid, Jämtland lägst båda könen*
- Cancerincidens, *nästan lika kvinnor/män, Norrbotten låg*
- Diabetes, *45-64 år mer än dubbelt så vanligt kort utbildning*
- Högt blodtryck, *45-64 år ungefär dubbelt så vanligt kort utbildning*

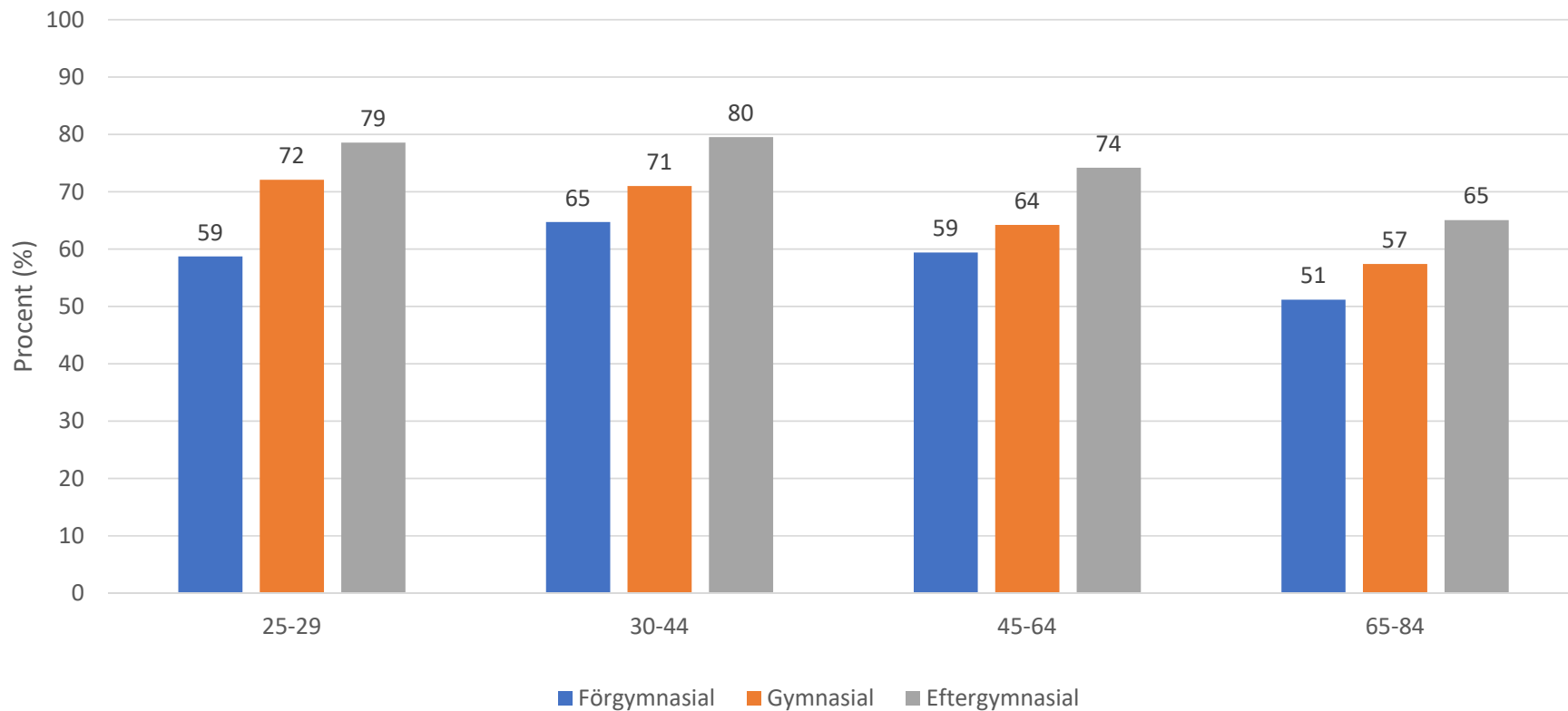
Andel som rapporterar god eller mycket god hälsa fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel godhals

25-84 år

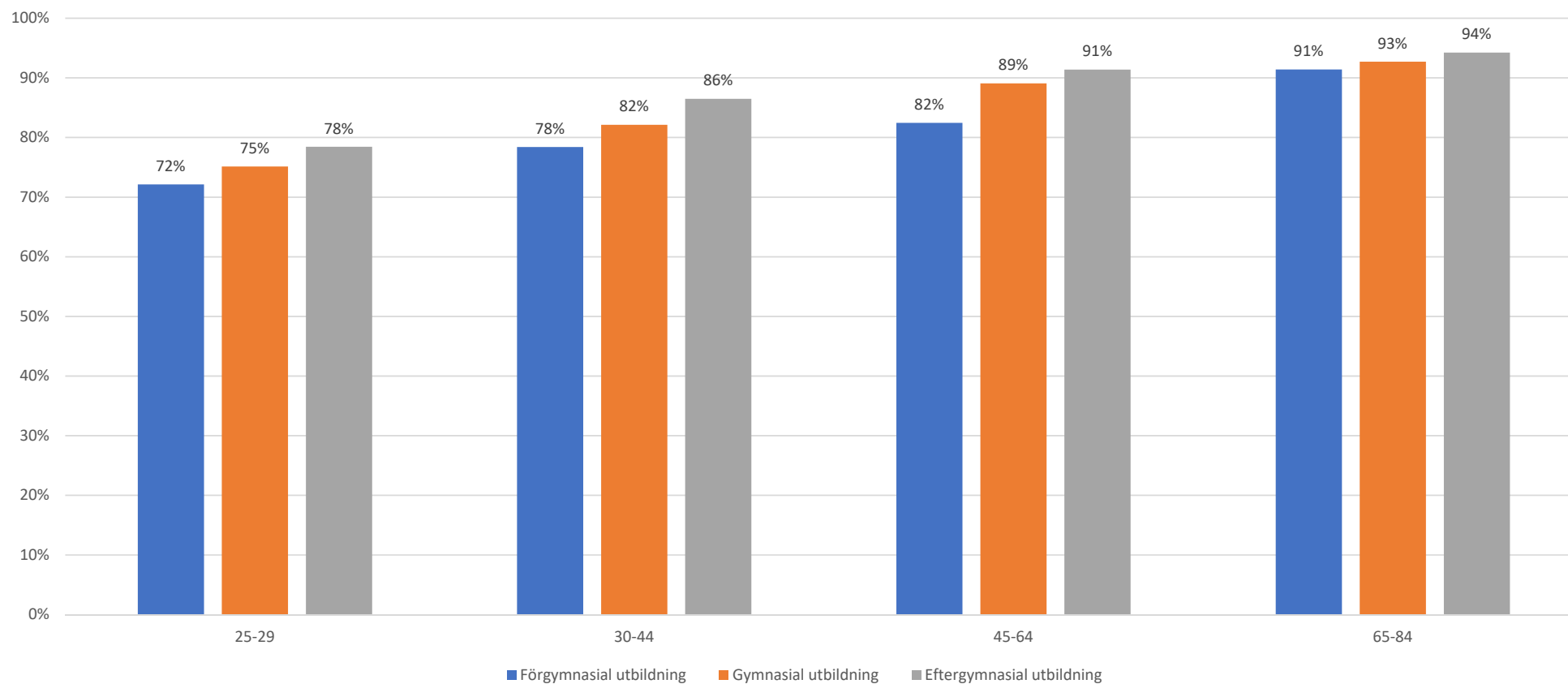
Andel som rapporterar god eller mycket god hälsa fördelat på utbildningslängd och ålder i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel godhals

25-84 år

Andel med gott psykiskt välbefinnande* fördelat på utbildningslängd och ålder i norrlänen



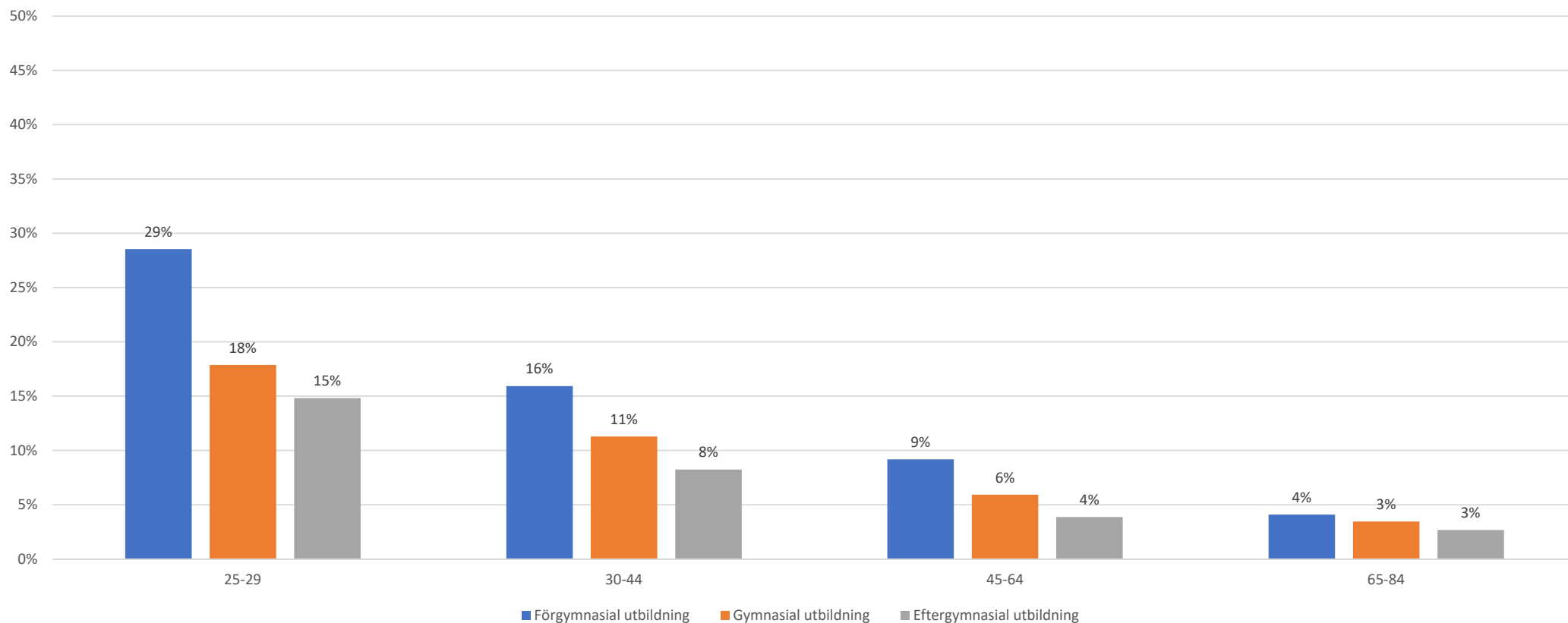
Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel psykiskt välbefinnande
* definition se anteckningar

25-84 år

Psykiskt välbefinnande

- För att mäta psykiskt välbefinnande användes 2016 instrumentet WHO-5, men 2018 och framåt ersattes med instrumentet Warwick Edinburgh Mental Well Being Scale (WEMWBS) (12). Till skillnad från frågorna i Kessler-6 belyser WEMWBS den mer positiva sidan av psykisk hälsa. Instrumentet har utvecklats för att följa psykiskt välbefinnande och finns i en kortare och en längre version. I HLV används den kortare versionen, SWEMWBS. Instrumentet innehåller nedanstående påståenden:
- Ange här hur väl påståendena nedan stämmer överens med hur du upplevt din situation de senaste 2 veckorna.
 - a) Jag har haft en positiv syn på framtiden
 - b) Jag har känt att jag har varit till nytta
 - c) Jag har känt mig lugn
 - d) Jag har hanterat problem på ett bra sätt
 - e) Jag har tänkt på ett klart sätt
 - f) Jag har känt mig nära andra människor
 - g) Jag har själv kunnat bestämma mig om saker och ting
- Svartalernativ på samtliga frågor
 - 5 Alltid
 - 4 Oftast
 - 3 Ibland
 - 2 Sällan
 - 1 Aldrig

Andel med allvarlig psykisk påfrestning* fördelat på utbildningslängd och ålder i norrlänen



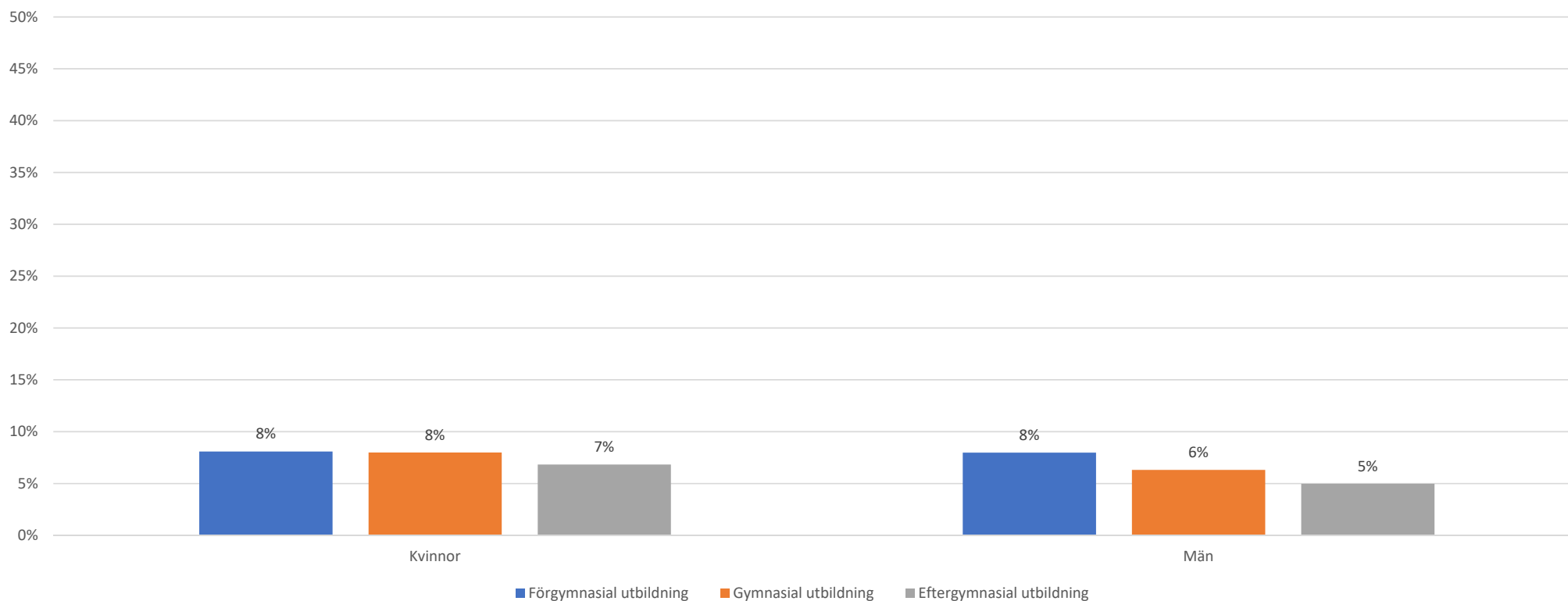
Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel psykisk påfrestning
*definition se anteckningar

25-84 år

Psykisk påfrestning

- Kessler-6 (K6) och benämns även som (allvarlig) psykisk påfrestning.
Följande frågor handlar om hur du känt dig under de senaste 30 dagarna. För varje fråga, vänligen markera det som bäst beskriver hur ofta du hade denna känsla.
- **Under den senaste månaden, hur ofta har du känt dig...**
 - a) ...orolig?
 - b) ...utan hopp?
 - c) ...rastlös?
 - d) ...så pass nedstämd att inget kunnat muntra upp dig?
 - e) ...som att allt varit ansträngande?
 - f) ...värdelös?
- Svartalernativ alla delfrågor
 - 4 Hela tiden
 - 3 Mesta delen av tiden
 - 2 Viss del av tiden
 - 1 Liten del av tiden
 - 0 Ingen del av tiden

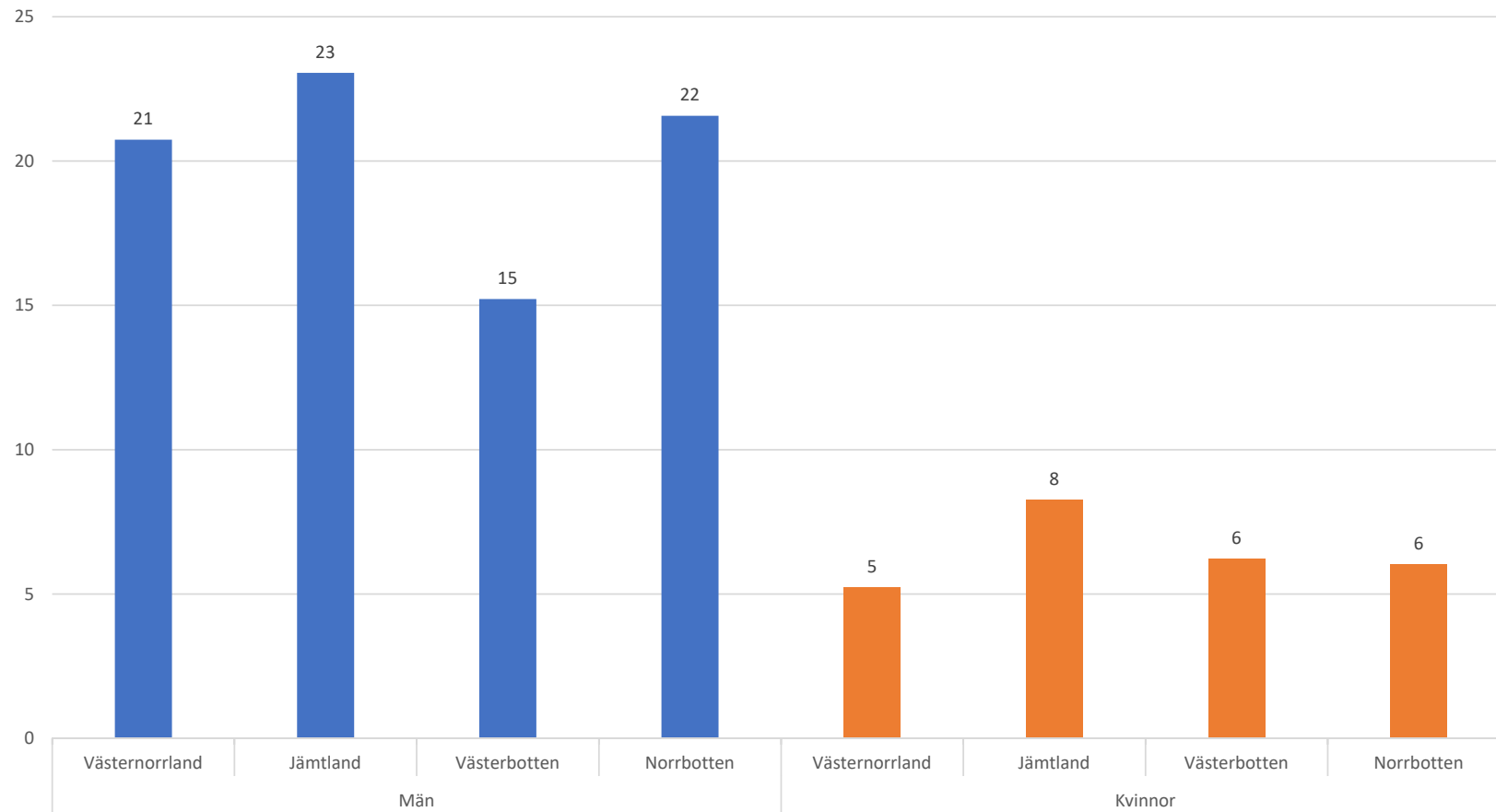
Andel med allvarlig psykisk påfrestning fördelat på utbildningslängd och kön i norrlänen



Källa: Hälsa på lika villkor 2022,
utbildningsvariabel utbscb,
Variabel: Allvarlig psykisk påfrestning

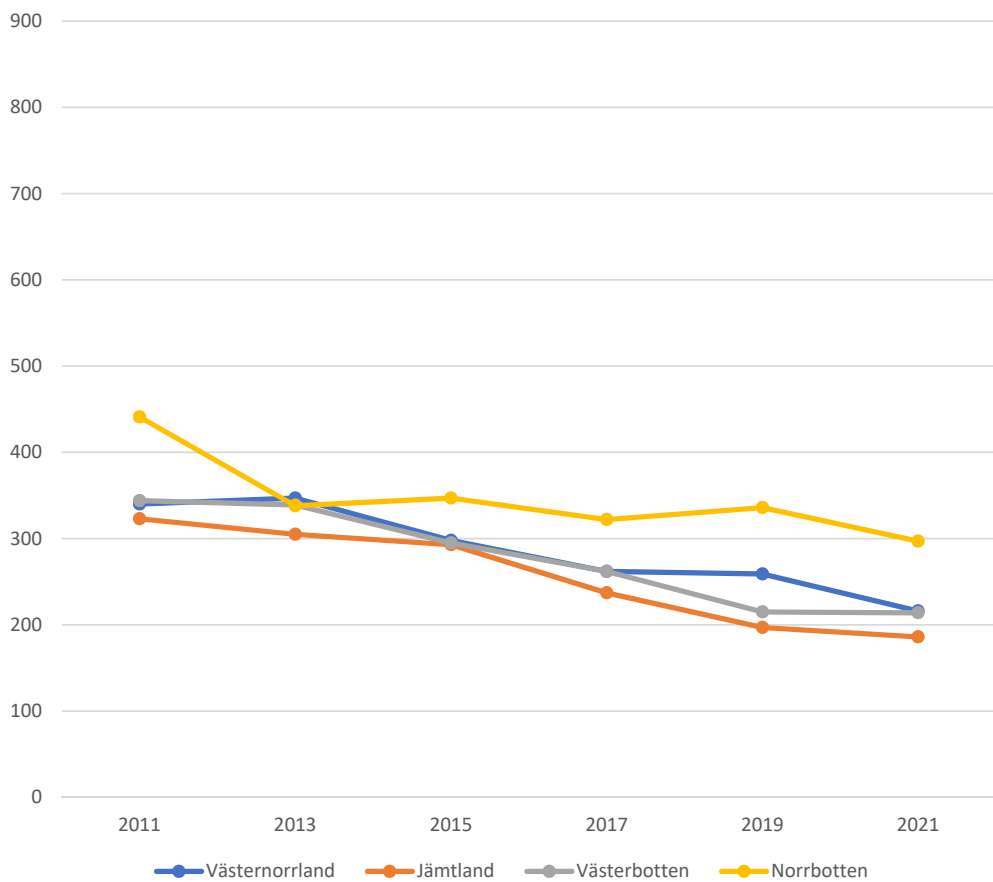
25-84 år

Antal självmord per 100 000 invånare, 3-årsmedelvärde för 2019-2021

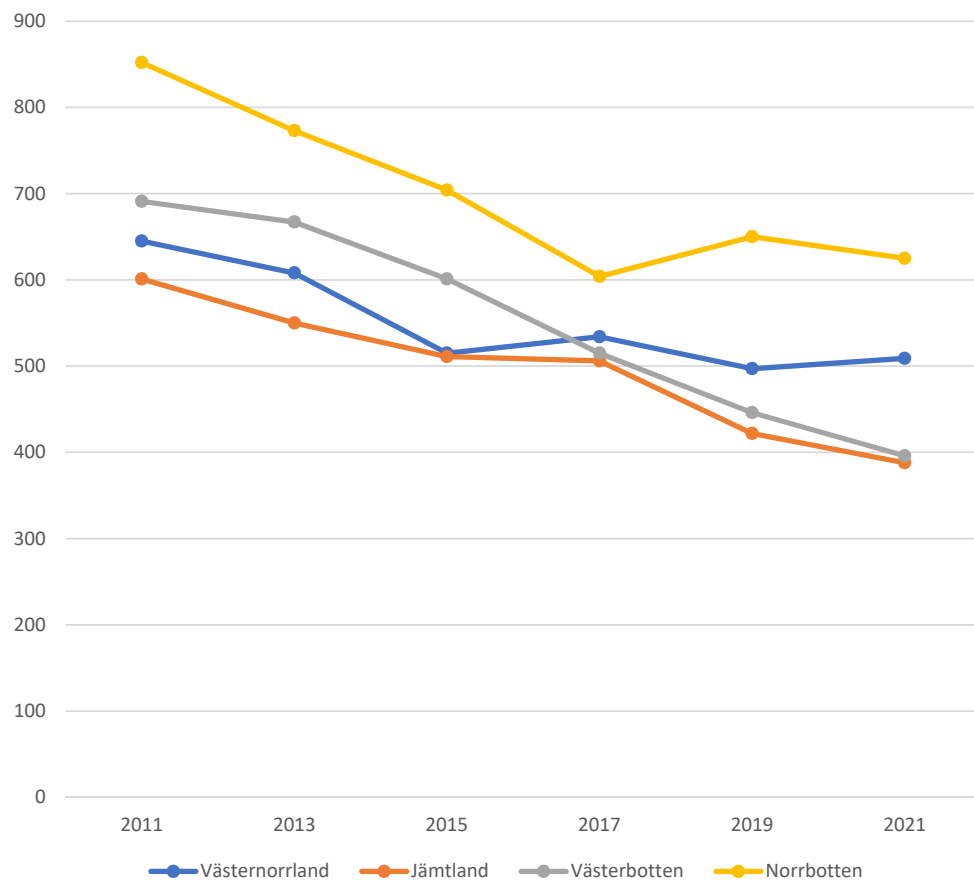


Åldersstandardiserad incidens i akut hjärtinfarkt per 100 000 invånare (20+ år)

Kvinnor

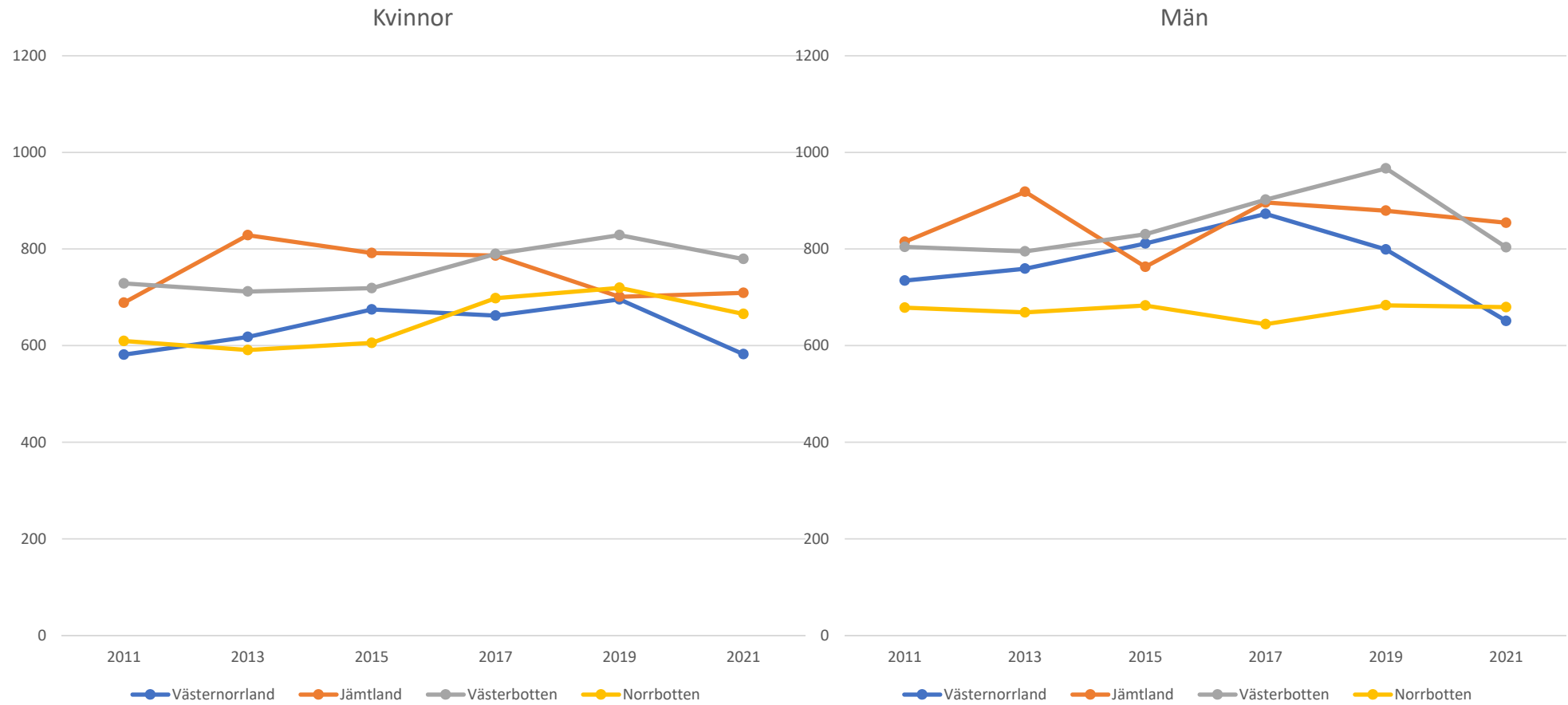


Män



Källa: Socialstyrelsen, Patient- samt dödsorsaksregistret

Åldersstandardiserad cancerincidens per 100 000 invånare (20+ år)



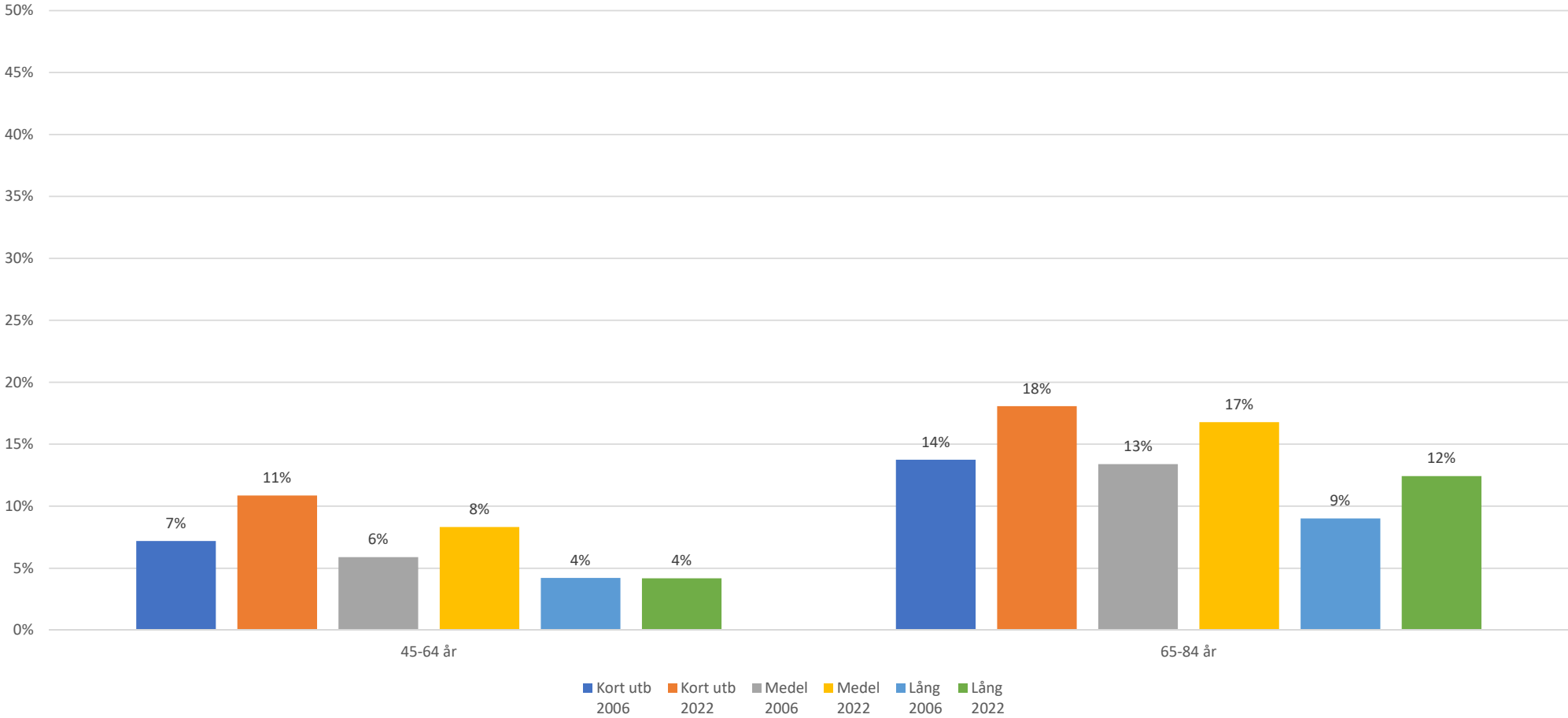
Källa: Socialstyrelsen, Patient- samt dödsorsaksregistret

HLV 2006 jämfört med HLV 2022

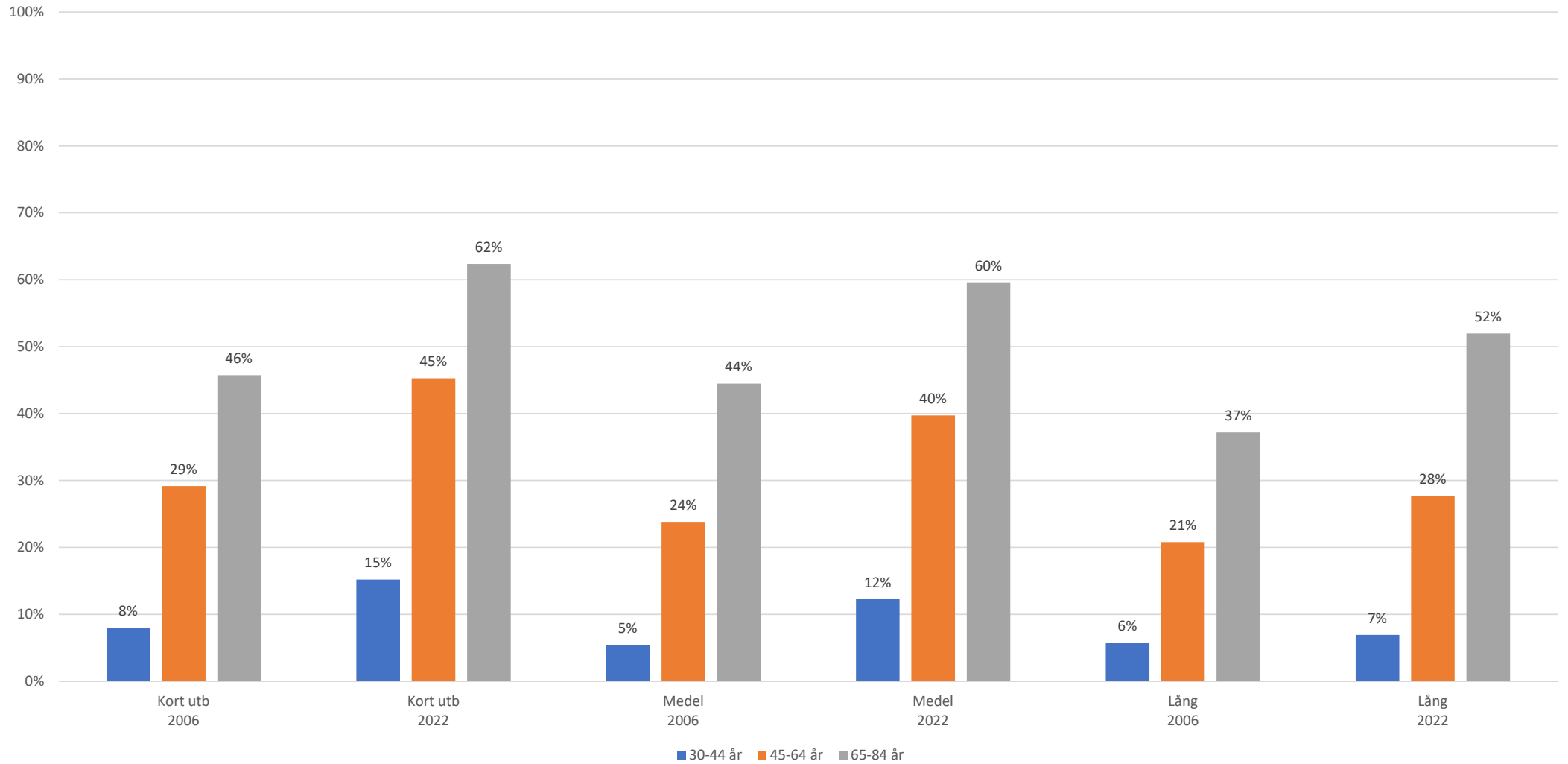
- God eller mycket god självskattad hälsa (*liten skillnad*)
- Besvär av ängslan, oro eller ångest (*stor ökning, mest för männen*)
- Högt blodtryck (*stor ökning-lång utbildning klarar sig bäst*)
- Övervikt eller obesitas (fetma), (*ökar i alla grupper*)

- *Både kvinnor och män med lång utbildning har fördelar relativt de med kortare utbildning*

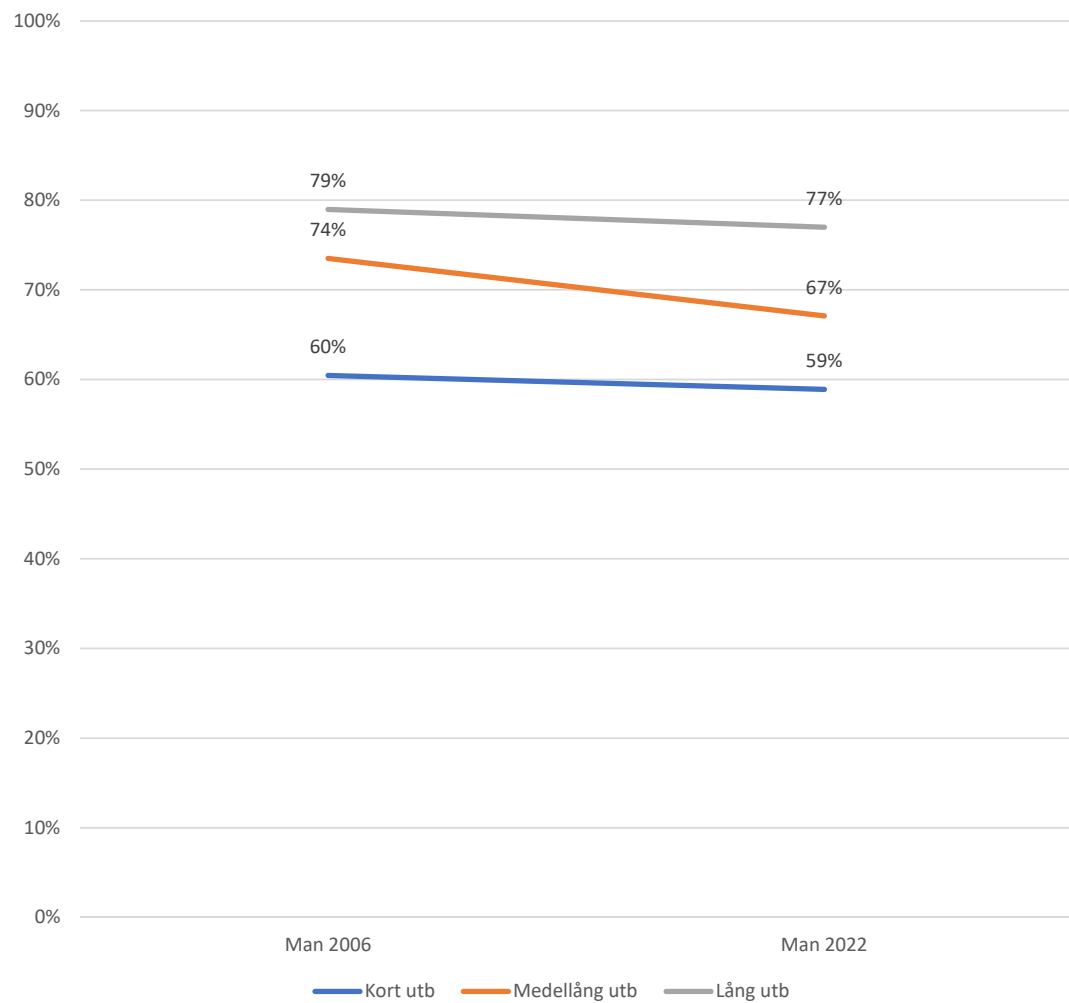
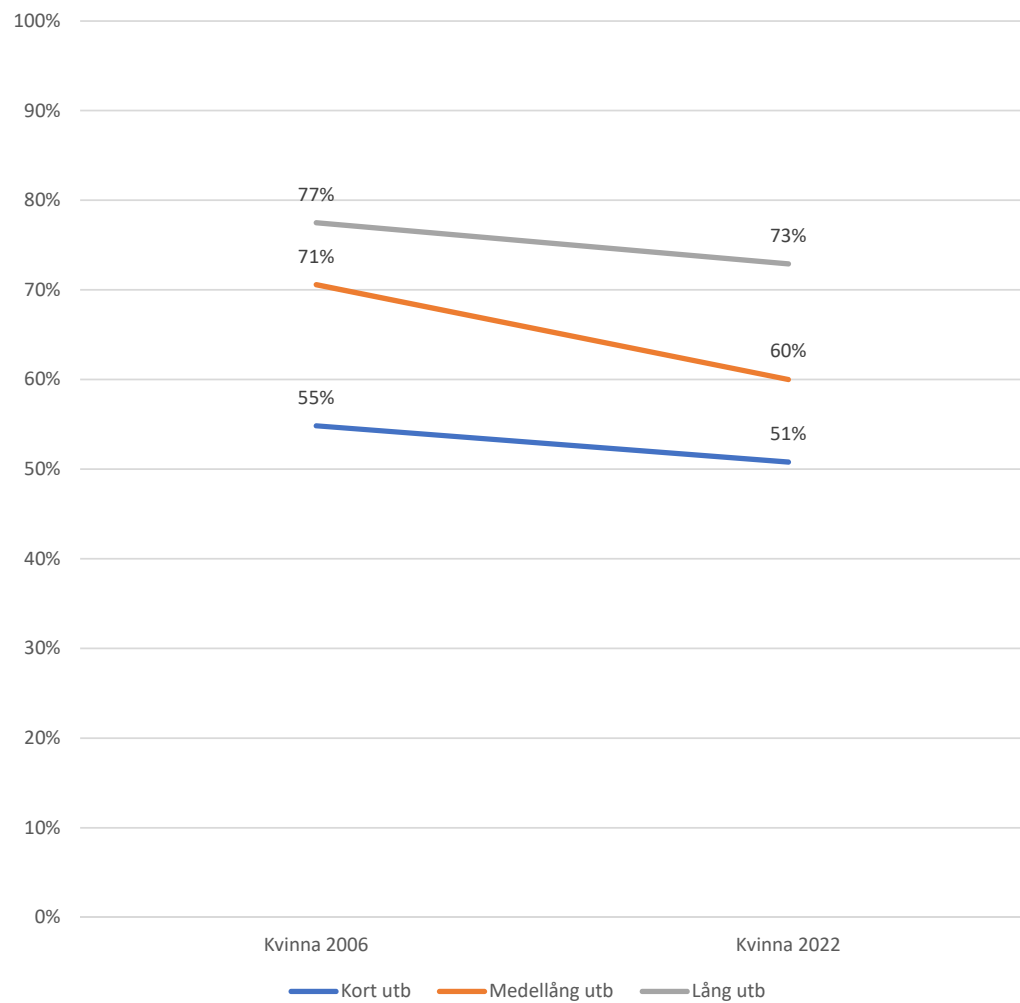
Andel med diabetes HLV 2006 jmf 2022



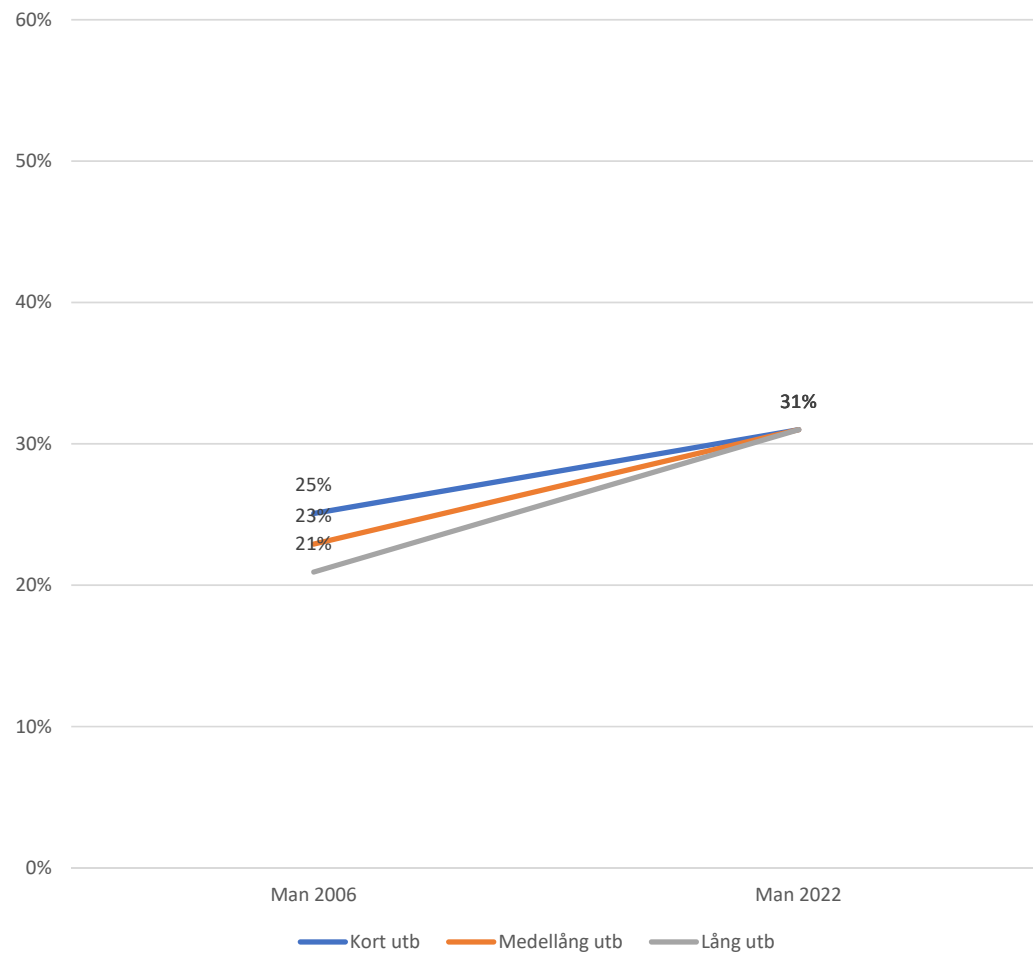
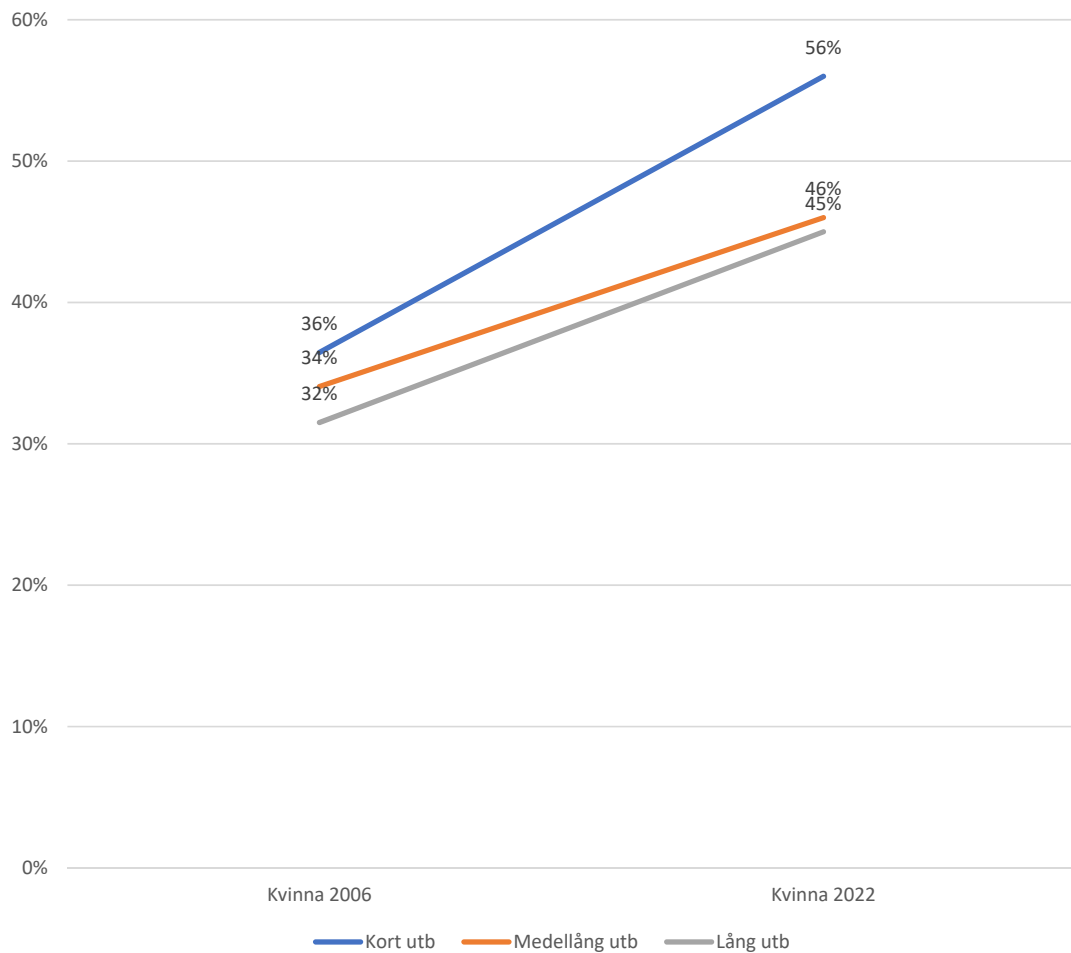
Andel med högt blodtryck HLV 2006 jmf 2022



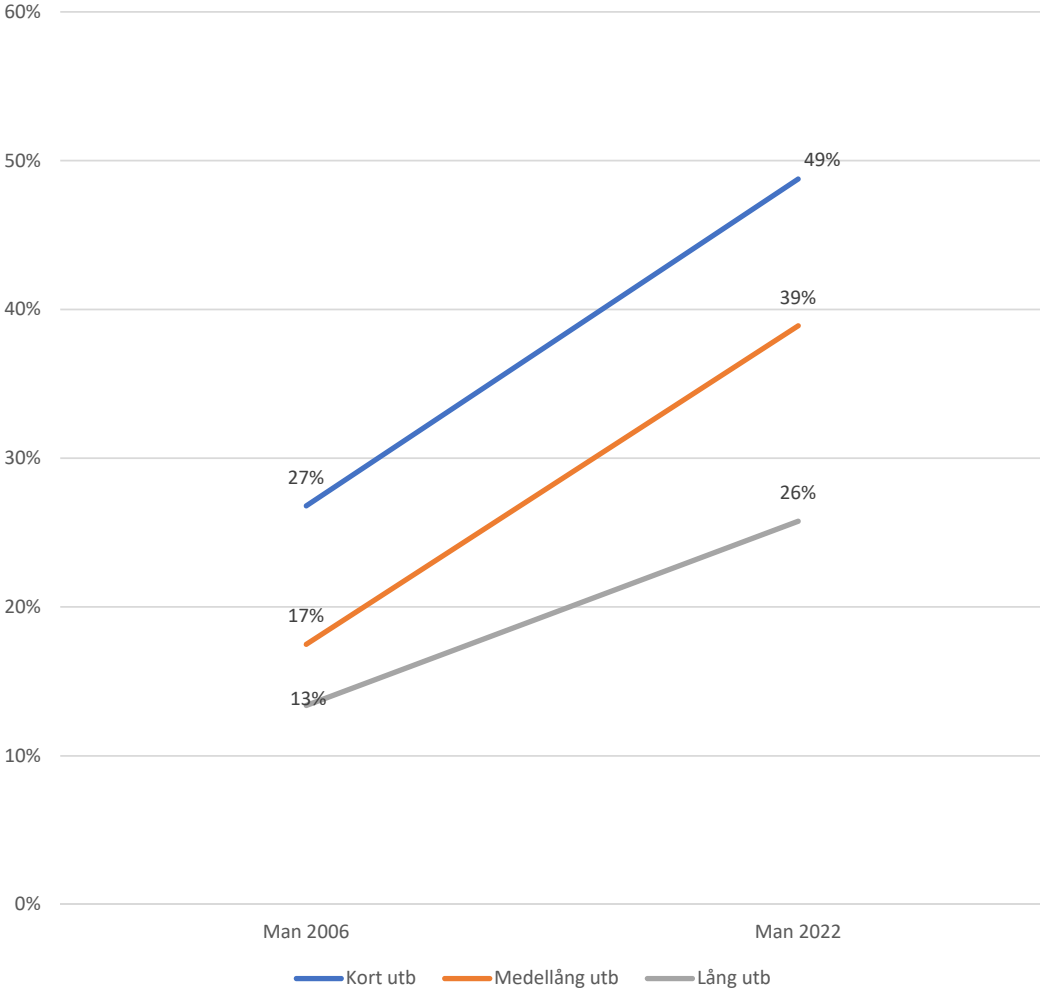
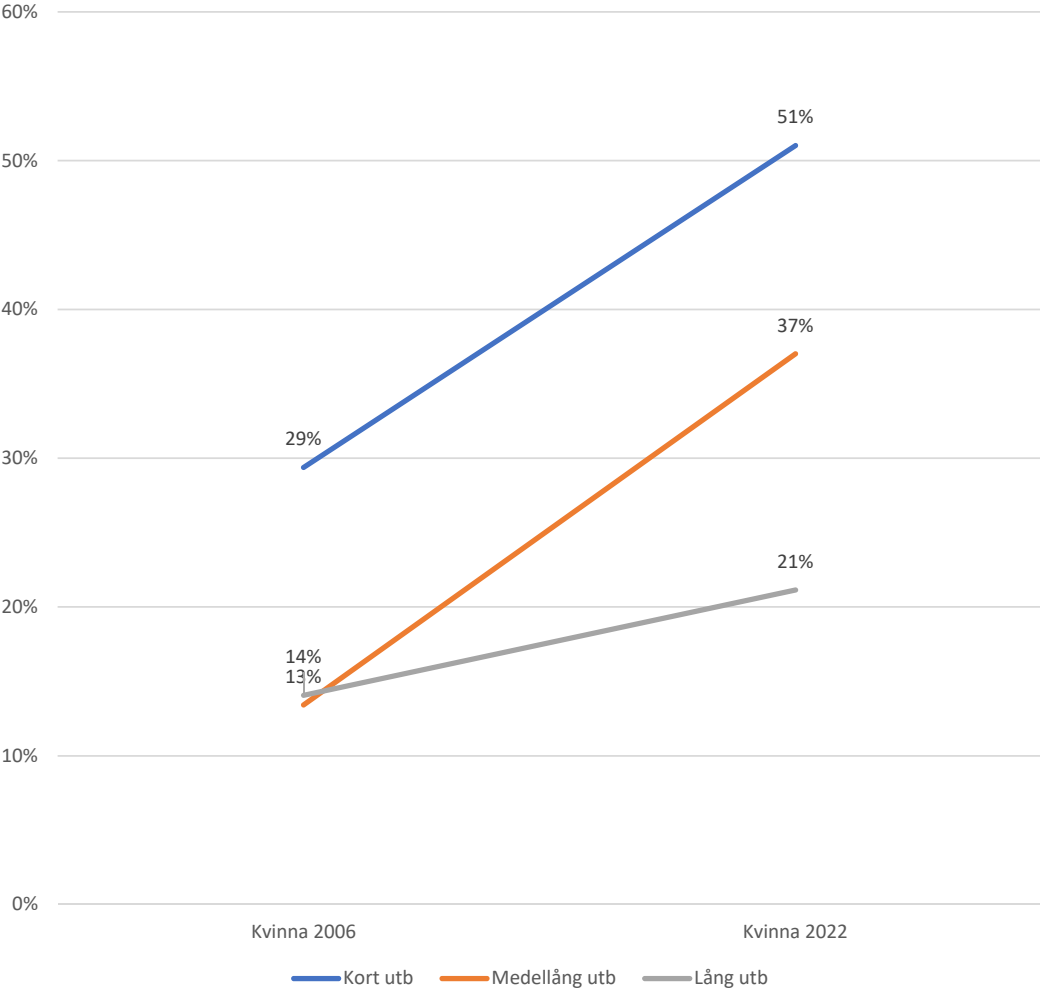
Självskattad hälsa (god eller mycket god) 2006 jmf 2022



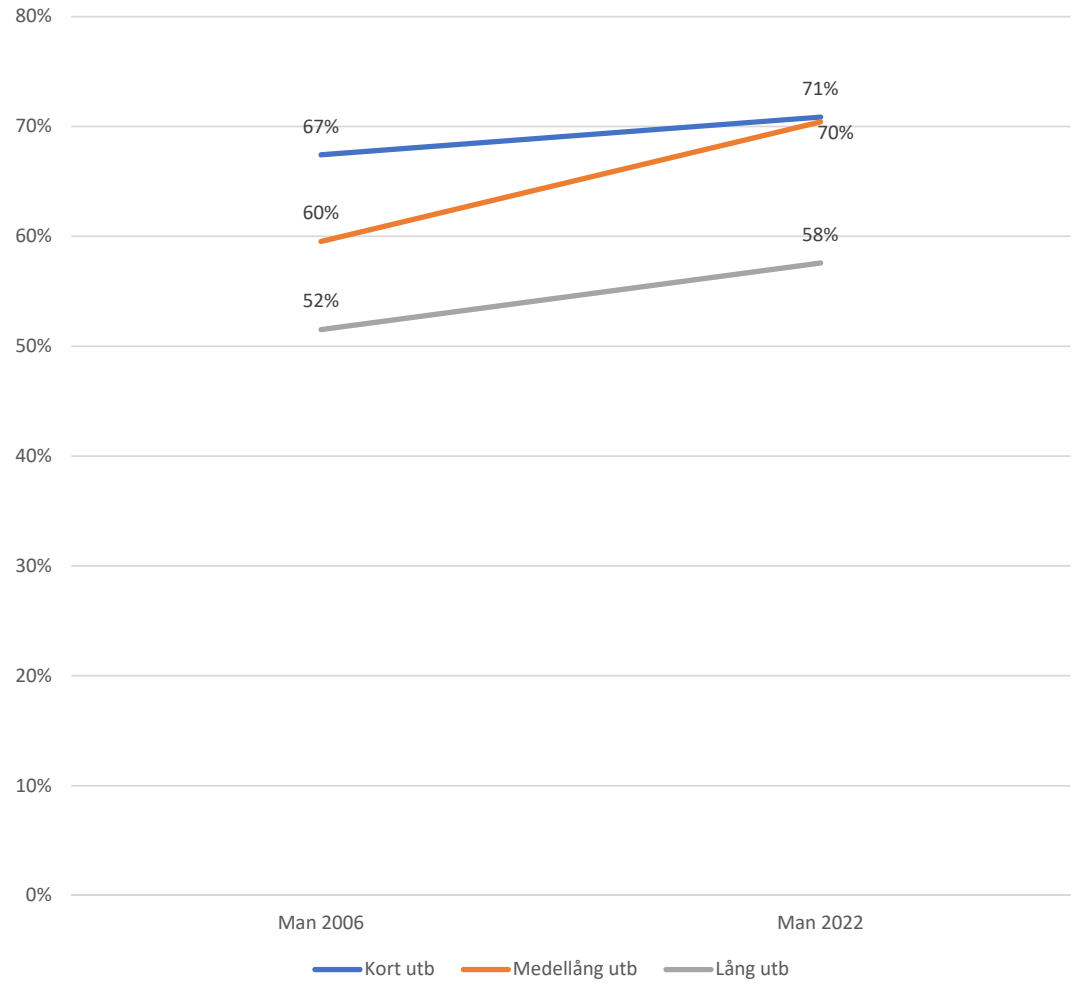
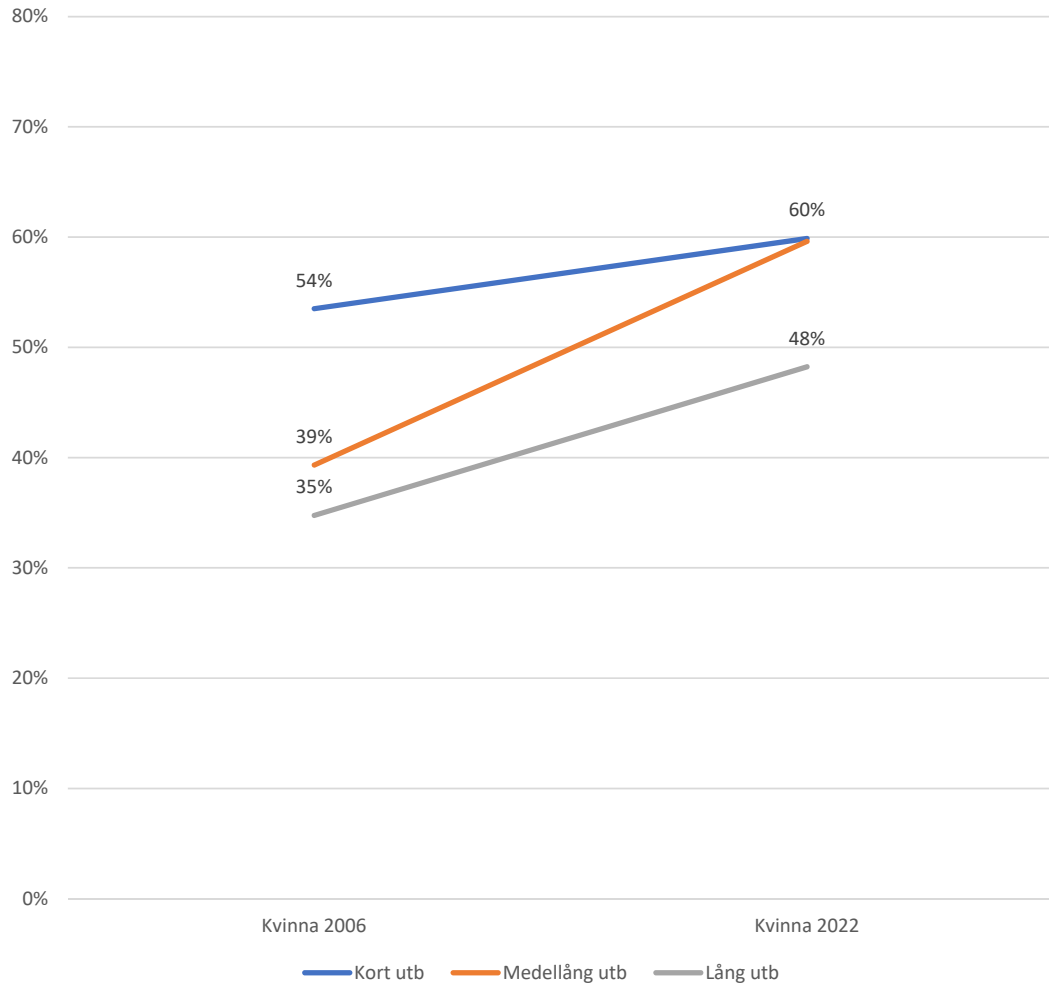
Besvär av ängslan, oro eller ångest 2006 jmf 2022



Högt blodtryck 2006 jmf 2022



Övervikt eller fetma (obesitas) 2006 jmf 2022



Fördjupningsområden

- Barn och ungdomars hälsa – *flickor sämre självskattad hälsa*
- Äldre (65-84-år) och äldre äldre (85+) – *alkohol, fysisk akt o ensamhet*
- Samer och sverigefinnar – *sämre livsvillkor och psykisk hälsa*
- Sexuell identitet – *sämre livsvillkor och hälsa*
- Transpersoners hälsa

- Exempel på insatser som HLV möjliggjort – *synliggöra behov, viktigt med utbildning av personal i metoder, uppmärksamhet kring tex cancer och levnadsvanor kan driva på intresse och utveckling*

Andel elever i åk 9 med gymnasiebehörighet

| Juni 2022 | Flickor | Pojkar |
|------------------|----------------|---------------|
| Norrbotten | 86 % | 86 % |
| Västerbotten | 89 % | 87 % |
| Västernorrland | 83 % | 80 % |
| Jämtland | 87 % | 86 % |
| Riket | 86 % | 84 % |

Källa: Skolverket

Andel elever som äter frukost varje skoldag Gymnasiet årskurs 1 (Gy1)

| Läsåret ht 2021-vt 2022 | Flickor | Pojkar |
|---------------------------------|---------|--------|
| Jämtland Gy1 | 51 % | 54 % |
| Västernorrland Gy1 [^] | 39 % | 46 % |
| Västerbotten Gy1* | 55 % | 62 % |
| Norrbottn Gy1 | 51 % | 52 % |

*Malå, Skellefteå och Umeå kommuner ingår

[^]Andelen som äter frukost varje dag i veckan

Andel som svarar att de mår bra eller mycket bra i Gy1

| Läsåret ht 2021-vt 2022 | Flickor | Pojkar |
|-------------------------|---------|--------|
| Västerbotten* | 65% | 85% |
| Jämtland | 58 % | 82 % |
| Västernorrland | 62 % | 83 % |
| Norrbottn | 69 % | 88 % |

*Malå, Skellefteå och Umeå kommuner ingår

Andel elever med fetma (obesitas) Förskoleklass (Fsk) och Gy1

| Läsåret ht 2021-vt 2022 | Flickor | Pojkar |
|-------------------------|---------|--------|
| Västerbotten Fsk* | 4% | 4% |
| Västerbotten Gy1* | 6% | 9% |
| Jämtland Fsk | 6 % | 7 % |
| Jämtland Gy 1** | - | - |
| Västernorrland Fsk | 7 % | 5 % |
| Västernorrland Gy1 | 7 % | 10 % |
| Norrbotten Fsk*** | - | - |
| Norrbotten Gy1*** | - | - |

*Malå, Skellefteå och Umeå kommuner ingår.


**För få svar

***Från 2022 samlar Norrbotten inte in data för vikt och längd, av GDPR-skäl




Äldre (65-84 år) och äldre äldre 85+

- Gruppen äldre har högst svarsfrekvens av alla, gruppen äldre äldre svarat i lägre grad.
- Gruppen äldre äldre har en ganska hög andel med lång utbildning och goda levnadsvanor (rökning och alkohol bättre än äldre). Äldre äldre lite lägre självskattad hälsa både fysiskt och psykiskt än gruppen äldre.
- Gruppen äldre har överlag goda förutsättningar och vanor, möjligtvis är alkoholkonsumtionen en fråga att ha koll på.
- Allvarligt för äldre äldre är en låg andel som är tillräckligt fysiskt aktiva och hög andel med besvär av ensamhet.
- Viktigt att komma ihåg att vi inte har data från äldre äldre i tidigare undersökningar (inga jämförelser möjliga).




Minoritetsgrupperna samer och sverigefinnar

- Båda minoritetsgrupperna har betydligt sämre livsförutsättningar än majoriteten.
- Något mindre gynnsamma levnadsvanor än majoriteten, framförallt är dagligrökning/snusning vanligare samt mindre fysisk aktivitet. Riskbruk av alkohol på samma nivå som majoritetsbefolkningen.
- Hälsoläget något sämre, särskilt för samiska kvinnor och sverigefinska män är psykisk ohälsa ett större problem än för majoriteten.



”Hetero” som sexuell identitet eller inte

- Ungefär 10% av befolkningen identifierar sig inte som heterosexuella på frågan om hur de definierar sin sexuella identitet.
- Vanligare i den yngsta gruppen svarande men ungefär lika stora i de äldsta grupperna.
- Sämre livsvillkor inom det mesta, ekonomi, oro för jobb, tillit till andra och ensamhet
- Levnadsvanor, mindre fysiskt aktiva, ej hetero män mindre snus, alkohol samt mer grönsaker.
- Psykisk hälsa betydligt sämre för ej hetero, fysisk hälsa ungefär samma.



Könsidentitet och hälsa - transpersoners hälsa

Transperson är ett samlingsbegrepp för personer vars könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med det juridiska kön som de registrerades med vid födseln. Trans har ingenting med sexualitet att göra utan transpersoner kan ha alla olika sexuella läggningar.

Heterogen grupp som finns i alla åldrar och i alla de olika socioekonomiska grupperna i samhället.

Uppskattningsvis finns det drygt 5000 personer i de fyra norrlänen som är transpersoner (0.7 % av befolkningen 16 år och äldre).

Bara små eller måttliga skillnader i levnadsvanor mellan cis-personer och transpersoner.

Betydligt högre andel med psykiskt nedsatt välbefinnande bland transpersoner.

Betydligt högre andel bland transpersoner som upplever ensamhet och isolering, blivit utsatta för kränkningar samt känner otrygghet att vistas utomhus på grund av rädsla.

Insatser

- Materialet har under många år använts i utbildningar och presentationer för att öka personalens (Kommuners och Regioners) kunskap om medborgares hälsa, öka intresset och förståelsen för behovet av förebyggande och främjande insatser
- Som underlag till beslutsfattare samt forskning
- I hälsoekonomiska beräkningar
- I specifika kampanjer (exempelvis riktat mot alkohol)

Framtida/på gång:

- Som underlag i interaktiva verktyg på webben som möjliggör att själv ta fram underlag kring folkhälsan i kommunen, regionen
- I samverkan med Regionalt cancercentrum norr
- Som underlag i digitalisering av befolkningsmonitorering

Summering

- Det finns en social gradient utifrån utbildningsnivå för många indikatorer där både livsvillkor, levnadsvanor och hälsoutfall är sämre för grupper med lägre utbildningsnivå.
- Men undantag finns för exempelvis riskkonsumtion av alkohol.
- Det finns även skillnader i hälsa mellan könen samt olika åldersgrupper varför folkhälsoinsatser bör anpassas och riktas efter olika målgruppers behov.

RCCs perspektiv på HLV-samarbetet

Att från ett cancerpreventivt perspektiv analysera data från HLV-enkäten.

- För att, tillsammans med regionerna, kunna ta fram en handlingsplan för cancerpreventiva aktiviteter i sjukvårdsregionen.

Fördelar:

- Möjlighet att kartlägga levnadsvanor i sjukvårdsregionen
- Att data också används specifikt mot cancerområdet (analysera data från flera perspektiv)
- Identifiera områden där det finns förbättringspotential att stärka arbetet med levnadsvanor
- Att på sikt främja hälsa och förebygga ohälsa (minska risk för cancer)
- Att enkätdata kommer till så stor användning som möjligt

Kontaktuppgifter vid frågor

- **Region Norrbotten:** Hans Nylund, mail: hans.nylund@norrbotten.se
- **Region Jämtland Härjedalen:** Hanna Viklund, mail: hanna.viklund@regionjh.se
- **Region Västernorrland:** Nina Nordin, Jonas Englund, mail: nina.nordin@rvn.se , jonas.englund@rvn.se
- **Region Västerbotten:** Johannes Dock, Kristina Lindvall, mail: johannes.dock@regionvasterbotten.se , kristina.lindvall@umu.se